

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

KRISTINA ČEPURNAITĖ

TEISĖS Į ŽALOS ATLYGINIMĄ YPATUMAI VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
daktaras docentas Gediminas Sagatys

Vilnius, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ŽALOS ATLYGINIMO VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE TEISINIO REGLAMENTAVIMO RAIDA LIETUVOS RESPUBLIKOJE.....	9
1.1. Žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose reglamentavimo Lietuvos Respublikoje raida	9
1.2. Dabartinis žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinis reguliavimas	12
2. TEISĖ Į ŽALOS ATLYGINIMĄ VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE IR GENERALINIS DELIKTAS	17
2.1. Teisės kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose įgyvendinimas.....	17
2.2. Civilinės atsakomybės sąlygos viešuosiuose pirkimuose	21
2.2.1. Kaltė	22
2.2.2. Neteisėti veiksmai	25
2.2.3. Priežastinis ryšys	30
2.2.4. Žala.....	33
IŠVADOS.....	41
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	44
SANTRAUKA.....	52
SUMMARY	53
PRIEDAI	54

IVADAS

Problematika ir temos aktualumas. Europos Bendrijos lygmeniu viešieji pirkimai buvo pradėti reglamentuoti jau nuo 1971 m.¹, tačiau Lietuvoje galimybė sureguliuoti viešuosius pirkimus atsirado tik Lietuvai atkūrus savo nepriklausomybę, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė keletą nutarimų, reglamentuojančių valstybinių ir biudžetinių įstaigų atliekamų pirkimų tvarką², todėl Lietuvos patirtis vykdant viešuosius pirkimus yra gana nedidelė ir nėra atliktų išsamių teisinių tyrimų šioje srityje.

Šiuo metu viešuosius pirkimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas³ (toliau tekste – VPĮ) ir daugybė poįstatyminių teisės aktų ir rekomendacijų, tačiau VPĮ lieka pagrindinis teisės aktas, kuriam negali prieštarauti žemesnės galios teisės aktai. VPĮ nustato viešųjų pirkimų tvarką bei pagrindinius principus, šių pirkimų subjektų teises, pareigas bei atsakomybę už šio įstatymo ir kitų norminių aktų reikalavimų pažeidimus viešųjų pirkimų srityje⁴. Pagal VPĮ 3 str. 2 d. viešųjų pirkimų tikslas – *vadovaujantis šio įstatymo reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas*. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad viešųjų pirkimų institutas yra skirtas užtikrinti kokybiškų prekių ir paslaugų gavimą valstybės ir savivaldybių darnios ir tinkamos veiklos vykdymui ir vystymui šiam tikslui racionaliai naudojant tam skirtas lėšas.

Kaip yra nurodęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, VPĮ siekiama skatinti konkurenciją ir rinkos plėtrą, įgyvendinti kitas priemones, atsižvelgiant į Nacionalinės kovos su korupcija programos tikslus ir uždavinius⁵. Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas iš esmės susijęs su viešojo intereso apsauga, todėl VPĮ viešiesiems pirkimams nustatyti specialūs reikalavimai, o VPĮ nuostatos turi būti aiškintinos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas⁶. Tačiau, aiškinant ir taikant VPĮ nuostatas, turi būti apginti viešuosiuose pirkimuose dalyvaujantys

¹ 1971 m. liepos 26 d. Tarybos direktyva 71/305/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (71/305/EEB) *OJ L 185, 16.8.1971, p. 5–14*.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“// Valstybės žinios. 1992, 20-604 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostatų įvertinimo metodikos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1992, 24-716.

³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000; 2002, Nr. 118-5296; 2003, Nr. 57-2529, Nr. 123-5579; 2004, Nr. 7-130, Nr. 96-3520, Nr. 116-4321.

⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000 1 straipsnis.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Nr. 3K-3-583/2008, kat. 21.4.1.1; 21.6; 41; 45.4; 69

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 31 d. nutartis c.b. UAB „Technologinių paslaugų sprendimai“ v.s Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos, Nr. 3K-3-323/2009, kat. 45.4 (S)

asmenys, jų teisės, teisėti interesai ir lūkesčiai. Atliekant viešuosius pirkimus pasitaiko atvejų, kai yra pažeidžiamos tiek VPI, tiek kitų susijusių teisės aktų nuostatos, tiek viešųjų pirkimų principai - lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo, konfidencialumo, viešųjų ir privačių interesų derinimo. Dėl šių pažeidimų yra neracionaliai panaudojamos tam skirtos lėšos bei pažeidžiamos tiekėjų teisės bei teisėti interesai.

Remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, 2010-aisiais metais viešuosiuose pirkimuose dalyvavo 5200 perkančiųjų organizacijų, o įvykusių viešųjų pirkimų skaičius siekė 12.511, kurių vertė sudarė 10.895,9 mln. Lt (be mažos vertės pirkimų). Ši suma prilygsta dešimtdaliui bendrojo šalies vidaus produkto arba trečdaliui Lietuvos nacionalinio biudžeto⁷. Atsižvelgiant į minėtus skaičius, galima teigti, kad viešieji pirkimai daro didelę įtaką Lietuvos ekonomikai ir šalies ūkiui.

Šiame magistriniame darbe, siekiant išsiaiškinti tiekėjų teisių ir interesų gynimo veiksmingumą, buvo atlikta anketinė apklausa, kurios metu buvo apklausti 48 tiekėjai (apklausos metu gauti duomenys yra pateikti šio magistrinio darbo Priede Nr. 1), įrašyti į oficialiai patvirtintą tiekėjų sąrašą⁸. Anketinės apklausos duomenimis 38,3 % respondentų teigė, kad, jų nuomone, vykdant viešuosius pirkimus buvo pažeistos jų teisės ir teisėti interesai ir dėl to jie patyrė žalą, o 8,5 % apklaustų respondentų nurodė, kad buvo pažeistos jų teisės, tačiau, jų nuomone, jie žalos nepatyrė. Likusioji respondentų dalis (53,2 %) nurodė, kad jie jų teisės ir teisėti interesai nebuvo pažeisti. Respondentai, teigiantys, jog patyrė žalą, buvo klausiami, ar jie kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo. 61,1 % nurodė, kad jie nesikreipė į teismą manydami, kad patirta žala (nuostoliai) jiems nebūtų priteista, o 5,6 % respondentų kreipėsi į teismą ir visa patirta žala buvo priteista. 11,1% respondentų nurodė, kad jiems buvo priteista tik iš dalies patirta žala, tokiai pačiai daliai respondentų, kurie kreipėsi į teismą, žala nebuvo priteista. Likusioji apklaustųjų dalis (t.y. 11,1 %) nurodė, kad dėl žalos atlyginimo kreipsis į teismą artimiausiu metu ar dėl žalos atlyginimo yra kreipėsi į perkančiąją organizaciją. Taigi, matome, jog didžioji respondentų dalis net nebandė ginti savo pažeistų teisių ir interesų, manydami, jog jų teisės nebus tinkamai apgintos. Todėl yra itin svarbu tinkamai sureguliuoti žalos atlyginimo institutą Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, nes, tik veiksmingai pritaikius teisės į žalos atlyginimą institutą, gali būti sudaromos prielaidos imtis atitinkamų priemonių galimos žalos ir teisėtų interesų pažeidimo prevencijai įgyvendinti, siekti skaidraus, efektyvaus, racionalaus viešiesiems pirkimams skirtų lėšų panaudojimo.

⁷ Viešųjų pirkimų tarnybos 2010 metų veiklos ataskaita, paskelbta internete adresu www.vpt.lt/admin/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf (prisijungimo laikas: 2011-05-15).

⁸ Oficialūs patvirtintų tiekėjų sąrašai internetiniu adresu <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/opts.pdf> (prisijungimo laikas: 2011-11-20).

Nesant efektyvaus teisinio reglamentavimo Lietuvos Respublikoje, kuriuo būtų užtikrintas teisių ir teisėtų interesų gynimas, įskaitant teisę į žalos atlyginimą, viešųjų pirkimų srityje, nebūtų tinkamai įgyvendinti viešųjų pirkimų principai, tikslai, apgintos pažeistos asmenų teisės ir teisėti interesai, racionaliai naudojamos lėšos. Taip pat kyla pavojus, kad Lietuvos Respublikos teisė neatitiktų Europos Sąjungos teisės aktuose keliamų reikalavimų bei standartų. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad *konstitucinis imperatyvas atlyginti materialinę ir moralinę žalą yra neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos už padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucijoje reikalaujama įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti*⁹. Todėl žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose institutas yra laikytinas ne tik viena iš pagrindinių priemonių, padedančių užtikrinti tinkamos viešųjų pirkimų procedūros įgyvendinimą, skaidrumo, viešumo, antikoruacijos skatinimą, bet ir vienu pagrindinių teisinės valstybės principu. Asmens, dalyvaujančio viešuosiuose pirkimuose, teisės, teisėti interesai bei lūkesčiai privalo būti greitai bei efektyviai apginti, o jam padaryta žala atlyginta. Atsižvelgdami į tai, kas paminėta, galime daryti išvadą, kad tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtinto teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose instituto teorinis ir praktinis aktualumas yra neabejotinas.

Šiuo metu Lietuvos Respublikoje teisinius viešųjų pirkimų ypatumus ir žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose yra nagrinėjęs daktaras Deividas Soloveičikas savo straipsniuose „Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus“¹⁰ ir „Public Procurement in Lithuania: The Ongoing Development“¹¹. D. Soloveičikas pirmajame straipsnyje analizuoja tiekėjų teisių gynimo vykdant viešuosius pirkimus instituto prigimtį, pateikdamas aktualių ES teisės aktų analizę, tiria viešųjų pirkimų efektyvumo principo koncepciją, tiekėjų teisių gynimo vykdant viešuosius pirkimus priemones - laikinąsias apsaugos priemones ir žalos atlyginimą. Tačiau kaip pats autorius sako, šis straipsnis yra tik *įvadas į tiekėjų teisių gynimo vykdant viešuosius*

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas Nr. 13/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 3-93; Valstybės žinios. 2011, Nr. 33; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 90-3529; Valstybės žinios. 2006, Nr. 137; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 36-1390.

¹⁰ Soloveičikas D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės viešuosiuose pirkimuose // Teisė. 2009, T. 70.

¹¹ Soloveičikas D. Public Procurement in Lithuania: The Ongoing Development // EPPPL. 2009, Nr. 2.

*pirkimus temą Lietuvos teisės doktrinoje*¹². Antrajame straipsnyje D. Soloveičikas aptaria Lietuvos Respublikoje galiojantį viešųjų pirkimų reglamentavimą, tačiau išsamiau žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose neanalizuoja. Taigi tik dabar besiformuojančioje Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų teisės doktrinoje yra itin aktualu atlikti išsamią teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose instituto analizę, kaip pagrindinę tiekėjų teisių gynimo priemonę vykdant viešuosius pirkimus.

Atsižvelgdama į tai, kad Lietuvos Respublikos doktrinoje teisė į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose nėra išsamiai aptarta, nėra išsamiai išanalizuota nei Lietuvos Respublikos teismų, nei Europos teisingumo teismo praktika šioje srityje, autorė savo darbo **objektu** pasirinko žalos atlyginimo, kaip civilinių teisių gynimo būdo, viešuosiuose pirkimuose teisinio reglamentavimo ypatumų ir problemų analizę Lietuvos Respublikos teisėje.

Atsižvelgiant į tai, kad tiekėjai vengia kreiptis į teismus dėl patirtos žalos atlyginimo ir, kaip teigia D. Soloveičikas *Lietuvoje nėra gausios žalos, kylančios dėl VPI padarytų pažeidimų, atlyginimo civilinių bylų praktikos, tačiau esama praktika patvirtina, kad žalos atlyginimui viešųjų pirkimų srityje taikomos bendrosios CK normos*¹³ kuriomis remiantis, autorės nuomone, ne visada galima apginti pažeistas tiekėjų teises ir teisėtus interesus. Todėl darbe autorė iškelia **hipotezę**, jog šiuo metu Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje įtvirtintas teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose institutas neatitinka Europos Sąjungos teisėje įtvirtintų standartų bei Europos Teisingumo Teismo formuojamos praktikos.

Darbo tikslas – įvertinti ir išanalizuoti teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose ypatumus, atskleisti Lietuvos Respublikos teisinio reglamentavimo problemas teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose instituto ribose ir pasiūlyti būdus šioms problemoms spręsti.

Darbo tikslams pasiekti nustatyti **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose instituto Lietuvos Respublikoje raidą;
2. Išanalizuoti tiekėjų požiūrį į dabartinį VPI įtvirtintą žalos atlyginimo reguliavimą;
3. Išanalizuoti generalinio delikto taikymo galimybes, sprendžiant civilinės atsakomybės sąlygas viešuosiuose pirkimuose;
4. Atskleisti kiekvienos civilinės atsakomybės sąlygos ypatumus viešuosiuose pirkimuose;

¹² Soloveičikas D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės viešuosiuose pirkimuose // Teisė. 2009, T. 70. P. 67.

¹³ Ten pat, P. 85.

5. Pateikti teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose problemų galimus sprendimus, teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose instituto tobulinimo būdus.

Darbo imtis. Perkančioji organizacija yra dominuojantis viešųjų pirkimų subjektas, kuris planuoja viešuosius pirkimus (VPI 7 straipsnis), nustato kvalifikacinius kriterijus (VPI 24 straipsnio 2 dalis), rengia techninę specifikaciją (VPI 25 straipsnis), vertina tiekėjų pateiktus pasiūlymus (VPI 32, 36, 39 straipsniai) priima sprendimus dėl viešųjų pirkimų konkurso laimėtojo išrinkimo ir sutarties sudarymo (VPI 7 straipsnio 1 dalis, 18 straipsnis). Siekdama apsisaugoti nuo galimų nuostolių, perkančioji organizacija turi teisę pareikalauti, tiekėjų teikiamų pasiūlymų užtikrinimo bei privalo pareikalauti viešojo pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo (VPI 30 straipsnis). Jei tiekėjas pareiškia ieškinį teisme ir reikalauja taikyti laikinąsias apsaugos priemones, perkančioji organizacija turi teisę reikalauti nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo, o tiekėjo ieškiniumi atmetus, perkančioji organizacija turėtų teisę reikalauti, kad tiekėjas atlygintų nuostolius, kuriuos perkančioji organizacija patyrė dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių (CPK 146 straipsnis). Taip pat, jei tiekėjas civiliniame procese piktnaudžiauja savo teisėmis, perkančioji organizacija gali reikalauti nuostolių atlyginimo (CPK 95 straipsnis). Atsižvelgiant į tai, manytina, kad perkančioji organizacija, turi dideles galimybes užsitikrinti savo teisių ir teisėtų interesų apsaugą, todėl šiame darbe autorė neanalizuoja perkančiosios organizacijos teisės į žalos atlyginimą dėl tiekėjų atliktų veiksmų. Taip pat šiame darbe nėra analizuojama tiekėjo teisė reikalauti žalos atlyginimo iš kito viešojo pirkimo procedūroje dalyvavusio tiekėjo, nes viena realiausių galimybių šiam tiekėjui patirti žalos dėl kito tiekėjo neteisėtų veiksmų, atsiranda tada, kai pastarasis tiekėjas nepagrįstai ginčija perkančiosios organizacijos sprendimus bei vilkina teisminį bylos nagrinėjimą. Tačiau dėl nesąžiningų viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančio tiekėjo veiksmų, kitas tiekėjas galėtų reikalauti žalos atlyginimo remdamasis CK 1.137 straipsnio 3 dalimi ar CPK 95 straipsniu. Atsižvelgdama į tai, autorė darbe analizuoja tiekėjų teisę į žalos atlyginimą, kai perkančiosios organizacijos priimtais sprendimais padaroma žala šiam tiekėjui.

Darbo metodai. Magistro baigiamajame darbe, siekdama visapusiškai išanalizuoti pasirinktą temą, autorė naudoja mokslinio tyrimo metodus bei įvairius teisės aiškinimo metodus.

Duomenų rinkimo metodai:

1. *Dokumentų analizė* - Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos norminių teisės aktų bei Lietuvos Respublikos ir ETT jurisprudencijos tyrimo priemonė.

2. *Anketinė apklausa* naudojama norint išanalizuoti tiekėjų požiūrį į dabartinį VPI įtvirtintą žalos atlyginimo reguliavimą. Kadangi vienas iš teisės normai keliamų kriterijų yra, kad

ši teisės norma būtų lengvai suprantama tų asmenų, kuriems ji yra adresuota¹⁴, tai anketinės apklausos respondentais yra pasirinkti tiekėjai, kurie arba yra dalyvavę viešojo pirkimo konkurse arba žada jame dalyvauti. Siekiant anketinės apklausos objektyvumo, respondentai buvo atrinkti atsitiktine tvarka iš oficialaus patvirtintų tiekėjų sąrašo¹⁵. Anketinės apklausos buvo atliktos 2011 m. gruodžio mėnesį. Anketos buvo siunčiamos atsitiktine tvarka atrinktiems tiekėjams (įmonių vadovams arba už viešuosius pirkimus atsakingiems asmenims, preziumuojant, jog jie yra dalyvavę ar ruošiasi ateityje dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ir yra gilinesį į VPI nuostatus). Daugelis anketų buvo išsiųstos elektroniniu paštu. Siekiant užtikrinti kuo didesnę anketų grįžtamumą, jos buvo siunčiamos du kartus. Iš viso anketų išsiųsta 78 –iems į oficialų patvirtintą tiekėjų sąrašą įrašytiems tiekėjams. Iš išsiųstų anketų sugrįžo 48 – ios. Taigi 30 tiekėjų tyrime nedalyvavo.

Duomenų analizės metodai:

1. *Istorinis* metodas – naudojant šį metodą siekiama atskleisti teisės į žalos atlyginimą vykdant viešuosius pirkimus reguliavimo raidą Lietuvos Respublikos teisėje.

2. *Lingvistinis* metodas naudojamas aiškinant Lietuvos ir ES teisės aktuose vartojamų sąvokų prasmę.

3. *Lyginamasis* metodas naudojamas siekiant palyginti Lietuvos Respublikos teisės normas su ES teisės normomis bei atskleidžiant ETT ir Lietuvos Respublikos teismų praktiką teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose ypatumus.

4. *Sisteminis* metodas naudojamas sistemiškai aiškinant Lietuvos Respublikos bei ES teisės normas, kitų teisės aktų kontekste, atskleidžiant jų struktūrą bei tiriant darbo objektą.

5. *Loginis ir apibendrinimo* metodai yra pasitelkiami išanalizuotai teorinei ir praktinei medžiagai apibendrinti bei suformuluoti išvadas. Be to, formuluojant darbo išvadas yra pasitelkiamas ir dedukcinis metodas.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, dvi dalys, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmoje dalyje yra aptariama teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose raida Lietuvos Respublikoje ir dabartinis VPI įtvirtinto žalos instituto teisinis reglamentavimas. Antroje dalyje autorė analizuoja civilinės atsakomybės sąlygas bei generalinio delikto taikymo galimumą viešuosiuose pirkimuose, remdamasi Lietuvos Respublikos bei Europos Teisingumo Teismo jurisprudencija ir kitų šalių doktrina. Darbo apimtis – 56 puslapiai.

¹⁴ Beinoravičius D. Teisės ir įstatymo santykis: daktaro dis.soc. mokslai: teisė (01 S)/ Lietuvos teisės universitetas, 2003. P.129-130.

¹⁵ Oficialūs patvirtintų tiekėjų sąrašai internetiniu adresu <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/opts.pdf> (prisijungimo laikas: 2011-11-20).

1. ŽALOS ATLYGINIMO VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE TEISINIO REGLAMENTAVIMO RAIDA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

1.1. Žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose reglamentavimo Lietuvos Respublikoje raida

Lietuvos Respublikoje viešųjų pirkimų institutas atsirado nuo 1992 m., Lietuvos Respublikos Vyriausybei priėmus pirmuosius teisės aktus, reguliuojančius šią sritį¹⁶. Šie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai įtvirtinto bendrąsias nuostatas, kada pirkimai turėjo būti atlikti paskelbus konkursą, kaip turėjo būti skelbiamas konkursas ir išrenkamas jo laimėtojas. Įstaigos, kurioms buvo taikomi pirmieji Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, reguliuojantys viešųjų pirkimų tvarką, privalėjo, įsigydamos prekes arba paslaugas, atsiskaityti su tiekėjais rinkos kainomis ir pirkimų sutartis sudaryti tik su mažiausią kainą pasiūliusiais tiekėjais.

Tačiau pirmuosiuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimuose, nustatančiuose viešųjų pirkimų tvarką, nebuvo sureglamentuota procedūra ar numatytos sąlygos, kuriomis galėtų pasinaudoti tiekėjai, reikalaudami atlyginti jiems padarytą žalą dėl valstybinių ar biudžetinių įstaigų atliktų pirkimų nepaskelbus konkurso ar dėl neteisėtai priimtų sprendimų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“¹⁷ buvo reglamentuojama tik asmens atsakomybė prieš valstybę dėl netinkamų savo pareigų vykdymo, tačiau šiame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime nebuvo jokio specialaus reguliavimo, nustatančio institucijos atsakomybę asmeniui dėl netinkamai vykdyto viešojo pirkimo. Tuometinis reguliavimas numatė, kad asmeniui, dėl kurio kaltės buvo padaryta žala valstybės, savivaldybių ir socialinio draudimo biudžetui dėl to, kad prekės arba paslaugos pirktos didesnėmis kainomis arba pažeidžiant nutarimo nustatytą tvarką, arba nustačius kitus kainų taikymo pažeidimus, galėjo būti taikoma materialinė atsakomybė¹⁸. Lietuvos Respublikos nutarime „Dėl valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“// Valstybės žinios. 1992, 20-604 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1992, 24-716

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“// Valstybės žinios. 1992, 20-604

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“// Valstybės žinios. 1992, 20-604. 5 dalis.

įvertinimo metodikos patvirtinimo”¹⁹ buvo nustatyta, kad asmenys gali reikalauti žalos ir nuostolių (įkaitant negautą pelną) atlyginimo dėl pirkimų sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo, tačiau šis nutarimas taip pat nereglementavo tiekėjo patirtos žalos atlyginimo dėl viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimo.

Išsamiau viešieji pirkimai pradėti reglamentuoti tik 1995 m., kai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintos Valstybinio pirkimo laikinosios taisyklės²⁰. Šios taisyklės reglamentavo prekių arba paslaugų pirkimo, vykdomo už Lietuvos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, socialinio draudimo biudžeto bei valstybinių fondų lėšas, valstybės institucijų vardu gautą labdarą ar kitą paramą, kurią suteikęs subjektas nenurodo, kaip ją naudoti, taip pat už valstybės vardu gaunamas užsienio paskolas, tvarką. Valstybinio pirkimo laikinosios taisyklės įtvirtino tiekėjų tiek tiesioginę, tiek netiesioginę diskriminaciją, buvo vykdoma „pirk savo šalies produktą“ politika²¹. Šiose taisyklėse buvo aiškiai nurodoma, kad vykdant viešąjį pirkimą, pirmenybė turėtų būti teikiama Lietuvos Respublikoje įregistruotų įmonių pagamintoms prekėms ir teikiamoms paslaugoms. Tuo metu užsienyje pagamintas prekes ar tiekiamas paslaugas buvo leidžiama pirkti tik tais atvejais, kai Lietuvos Respublikoje įregistruotos įmonės tokių prekių negamina ar netiekia paslaugų, arba gamina nepakankamai, kai reikiamų prekių techniniai rodikliai žymiai blogesni už analogiškų užsienyje pagamintų prekių techninius rodiklius arba lietuviškų prekių ar teikiamų paslaugų kainos didesnės už analogiškų užsienyje pagamintų prekių ar teikiamų paslaugų kainas²². Taip pat perkančiajai organizacijai buvo palikta diskrecijos teisė spręsti, ar užsienio tiekėjai bus suinteresuoti dalyvauti konkurse, o jei ne, kviesti dalyvauti jame tik Lietuvos tiekėjus.

Taigi pirmuosiuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtuose teisės aktuose, reguliuojančiuose viešųjų pirkimų tvarką, nebuvo įtvirtinta galimybė asmeniui, patyrusiam žalą dėl neteisėtai vykdytų viešųjų pirkimų, reikalauti tokios žalos atlyginimo. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, kurioje tiekėjas reikalautų žalos atlyginimo dėl pirmųjų Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pažeidimo nėra, todėl remiantis sisteminiu metodu, galime teigti, kad asmuo galėjo reikalauti patirtos žalos atlyginimo nebent remiantis 1964 m. CK²³ 483, 484 straipsniais, tačiau Lietuvos Respublikos teismų praktikoje tokių atvejų nepasitaikė. Kadangi 1964 m. CK 483 straipsnyje nustatyti bendrieji atsakomybės už žalos padarymą pagrindai,

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1992, 24-716.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl Valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 33-778.

²¹ Ambrazevičienė, Rima. Viešųjų pirkimų valstybinio reguliavimo politikos raida Lietuvoje // Jurisprudencija : mokslo darbai. 2004, T. 59(51), P. 113.

²² Ten pat.

²³ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo“) // Vyriausybės žinios. 1964, Nr. 19-138.

asmuo, reikalaujamas perkančiosios organizacijos atlyginti patirtą žalą, turėjo įrodyti žalos, ją padariusio perkančiosios organizacijos elgesio neteisėtumo ir priežastinio ryšio faktus. Įstaigos paskelbusios viešojo pirkimo konkursą kaltė buvo preziumuojama, todėl valstybinėms ar biudžetinėms įstaigoms galėjo būti netaikoma civilinė atsakomybė, jei jos įrodydavo, kad žala tiekėjui atsirado ne dėl jų kaltės.

1996 m. rugpjūčio 13 d. buvo priimtas pirmasis Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymas²⁴. Šis įstatymas buvo parengtas pagal Jungtinių tautų Modelinį prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų įstatymą (UNCITRAL)²⁵. Pradėjus derybas dėl įstojimo į Europos Sąjungą, prasidėjo viešųjų pirkimų teisės derinimo su direktyvomis procesas. Atsižvelgiant į planuojamą stojimą į Europos Sąjungą bei konsultuojantis su Europos Komisijos ir kitais užsienio ekspertais, Lietuvos Respublikoje buvo parengtos ir priimtos 1999 m. ir 2002 m. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pataisos, atitinkančios Lietuvos stojimo į ES sutarties nuostatas ir didžiąja dalimi suderintos su tuo metu galiojusiu viešųjų pirkimų direktyvų²⁶ reikalavimais.

1999 m. priimtoje naujoje VPĮ redakcijoje²⁷, buvo nustatyta, kad tiek tiekėjas, tiek perkančioji organizacija gali kreiptis į teismą ir išieškoti padarytus nuostolius, jeigu kuris nors iš šių asmenų nevykdo šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytų reikalavimų. Kadangi ši teisės norma neapibrėžė, kokias civilinės atsakomybės sąlygas buvo būtina įrodyti norint prisiteisti patirtą žalą, tai Lietuvos Respublikos teismai rėmėsi LR CK 6.245-6.249 straipsniais, nustatančiais deliktinės atsakomybės sąlygas²⁸. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad *direktyvos 89/665/EEB 2 straipsnio 8 dalis turi būti aiškinama taip, kad ja valstybės narės neįpareigojamos ir perkančiosioms organizacijoms numatyti galimybę pareikšti teisme ieškinį dėl neteisminių pirmosios instancijos institucijų, atsakingų už peržiūros procedūras viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje, sprendimų. Tačiau šia nuostata valstybėms narėms nedraudžiama savo teisės sistemoje prireikus numatyti perkančiosioms organizacijoms tokią galimybę*²⁹. Taigi tuometiniame teisiniame reguliavime tiek tiekėjas, tiek perkančioji organizacija galėjo pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo remiantis bendrosiomis

²⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

²⁵ Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacinis biuletenis N. 1 (22) (paskelbtas internete adresu www.vpt.lt/admin/uploaded/IB1.pdf laikas: 2011-05-15).

²⁶ 1993 m. birželio 14 d. Tarybos Direktyva 93/36/EEB dėl viešojo prekių pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Oficialus leidinys L 199, 1993/08/09; 1993 m. birželio 14 d. Tarybos Direktyva 93/37/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Oficialus leidinys L 199, 1993/08/09; 1993 m. birželio 14 d. Tarybos Direktyva 93/38/EEB dėl subjektų, vykdančių savo veiklą vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo. Oficialus leidinys L 199, 1993/08/09.

²⁷ Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 56-1809.

²⁸ Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 12 d. nutartis c. b. UAB „Labostera“ v. VŠĮ „Kauno Raudonojo Kryžiaus klinikinė ligoninė“ Nr. 2A-200/2008, kat. 69, 121.20 (S); Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio miestprojektas“ v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija Nr. 2A-591/2009, kat. 45.4 (S).

²⁹ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje C-570/08, Symvoulou Apochetefseon Lefkosias v. Anatheoritiki Archi Prosforon C-570/08 Oficialus leidinys C 346, 2010/12/18.

deliktinės civilinės atsakomybės sąlygomis. Iš esmės toks reguliavimas išliko nepakitęs iki 2010 m. pradžios, kada buvo priimtas ir šiuo metu galiojantis VPI pakeitimas³⁰, iš esmės pakeitęs prieš tai įtvirtintą VPI žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose instituto teisinį reglamentavimą.

Įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB³¹ nuostatas 2011 m. birželio 21 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymas³². Ši viešųjų pirkimų sritis yra specifinė, susijusi su įslaptintos įrangos tiek gynybos, tiek saugumo srityje viešuoju pirkimu, taip pat yra santykinai nedidelis subjektų, dalyvaujančių vykdamant tokius viešuosius pirkimus, skaičius. Atsižvelgiant į tai, šiame įstatyme skiriamas didelis dėmesys informacijos konfidencialumui, saugumui, tačiau tiek viešųjų pirkimų būdai, tiek viešųjų pirkimų laimėtojo nustatymas, tiek pačios procedūros iš esmės nesiskiria nuo VPI nustatytų procedūrų. Šio įstatymo 62 straipsnyje reglamentuojama tiekėjų teisė kreiptis dėl patirtos žalos, tačiau šis reglamentavimas iš esmės nesiskiria nuo VPI 96 straipsnio 1 dalies. Atsižvelgdama į tai, autorė savo darbe toliau analizuoja tik VPI 96 straipsnį.

1.2. Dabartinis žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinis reguliavimas

Šiuo metu VPI 96 straipsnyje įtvirtinta, kad *Teismas tenkina tiekėjo reikalavimą tik dėl žalos atlyginimo, jeigu pirkimo sutartis jau sudaryta, o perkančioji organizacija pirkimo procedūros metu laikėsi šio įstatymo 18 straipsnio 1 ir 9 dalių, 32 straipsnio 7 dalies, 39 straipsnio 7 dalies, 41 straipsnio 1 dalies, 94 straipsnio, 94¹ straipsnio 2 dalies, 95 straipsnio 2 dalies, 95¹ straipsnio 1–4 dalių, 95² straipsnio reikalavimų. Kai reikalaujama atlyginti žalą, kuri yra tokio pat dydžio kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo pirkimo procedūroje išlaidos, žalos atlyginimo reikalaujantis tiekėjas turi įrodyti žalos dydį, taip pat kad buvo pažeisti šio įstatymo reikalavimai ir kad dėl šio pažeidimo jis neteko galimybės sudaryti pirkimo sutartį*³³.

Pažymėtina, kad teisės normoms yra keliami tam tikri reikalavimai: jos turi būti

³⁰ 2010 m. pradžioje buvo priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 21-1, 94-1, 95-1, 95-2 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 25-1174, kuris galioja ir dabar.

³¹ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. Oficialus leidinys L 216.

³² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4135.

³³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000; 2002, Nr. 118-5296; 2003, Nr. 57-2529, Nr. 123-5579; 2004, Nr. 7-130, Nr. 96-3520, Nr. 116-4321.

suprantamoms tiems kuriems jos adresuotos (šiuo atveju visiems tiekėjams, kurie mano, kad perkančioji organizacija pažeidė jų teises ar teisėtus interesus), turi būti formuluojamos aiškiai ir paprastai, turi atitikti kitas normas (įskaitant ir ES teisės normas), turi būti užkirta galimybė jas klaidingai interpretuoti, turi būti lengvai įgyvendinamos ir nesudėtingos, turi turėti loginę formą ir aiškią struktūrą³⁴.

Atsižvelgiant į tai, kad VPĮ 96 straipsnis yra skirtas užtikrinti tiekėjų teisę reikalauti žalos atlyginimo ir šis straipsnis taikomas ginant tiekėjų pažeistas teises, todėl autorė atliko anketinę apklausą, siekdama išsiaiškinti ar tiekėjams VPĮ 96 straipsnis yra suprantamas, ar jiems jis atrodo aiškus ir logiškas. Iš 48 anketinėje apklausoje dalyvavusių respondentų, 72,9 % atsakė, kad jiems VPĮ 96 straipsnis atrodo nėra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas ir tik 20,8 % nurodė, kad, jų nuomone VPĮ 96 straipsnis yra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas. Likusioji respondentų dalis šiuo klausimu pasiskirstė taip: 2,1 % atsakė, kad šis straipsnis jam atrodo logiškas, tačiau nelengvai suprantamas; taip pat 2,1 % respondentas atsakė, kad šis straipsnis, išskyrus 1 dalį, atrodo aiškus; ir 2,1 % respondentas nurodė, kad jam šis straipsnis atrodo aiškus ir suprantamas, bet nelogiškas. Taigi remiantis anketinės apklausos duomenimis galime teigti, kad daugumai tiekėjų VPĮ 96 straipsnis atrodo neaiškus, yra sunkiai suprantamas ir nelogiškas, todėl neatitinka teisės normai keliamų kriterijų.

Sistemiškai analizuodami VPĮ 96 straipsnį, galime teigti, kad Teismas tenkina tiekėjo reikalavimą tik dėl žalos atlyginimo, jeigu viešojo pirkimo sutartis sudaryta, ir perkančioji organizacija:

- 1) priėmė sprendimą dėl kiekvieno paraišką ar pasiūlymą pateikusių kandidato ar dalyvio kvalifikacinių duomenų ir kiekvienam iš jų ne vėliau kaip per 3 darbo dienas raštu pranešė apie šio patikrinimo rezultatus, pagrįsdama priimtus sprendimus, bei leido tolimesnėje procedūroje dalyvauti tik tiems kandidatams ar dalyviams, kurie atitiko nustatytus kvalifikacinius kriterijus (VPĮ 32 straipsnio 7 dalis);
- 2) įvertino pagal pirkimo dokumentuose nustatytus vertinimo kriterijus ir tvarką pateiktus dalyvių pasiūlymus bei nustatė pasiūlymų eilę ir laimėjusį pasiūlymą vadovaudamasi VPĮ nuostatomis (VPĮ 18 straipsnio 1 dalis, 39 straipsnio 7 dalis);
- 3) ne vėliau kaip per 5 darbo dienas raštu pranešė apie priimtą sprendimą sudaryti pirkimo sutartį ar preliminarią sutartį arba sprendimą dėl leidimo dalyvauti dinaminėje pirkimo sistemoje suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams (išskyrus atvejus, kai supaprastinto pirkimo sutarties vertė mažesnė kaip

³⁴ Beinoravičius D. Teisės ir įstatymo santykis: daktaro dis.soc. mokslai: teisė (01 S)/ Lietuvos teisės universitetas, 2003. P.129-130.

10 000 Lt (be pridėtinės vertės mokesčio)) bei pateikė šiems asmenims privalomos informacijos santrauką ir nurodė nustatytą pasiūlymų eilę, laimėjusį pasiūlymą, tikslų atidėjimo terminą, priežastis, dėl kurių buvo priimtas sprendimas nesudaryti pirkimo sutarties ar preliminariosios sutarties, pradėti pirkimą ar dinaminę pirkimų sistemą iš naujo (VPĮ 41 straipsnio 1 dalis);

- 4) pasiūlė sudaryti viešojo pirkimo sutartį laimėjusiam asmeniui ir laikėsi atidėjimo laikotarpio, jei remiantis VPĮ nuostatomis, jis privalėjo būti taikomas, taip pat sustabdė viešojo pirkimo procedūras, kaip vadovaujanti VPĮ nuostatomis, toks sustabdymas turėjo būti atliktas (VPĮ 18 straipsnio 9 dalis, 95 straipsnio 2 dalis).

Pažymėtina, kad, įgyvendinant 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Tarybos direktyvos 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo³⁵ (toliau darbe – direktyva 89/665/EEB) ir 1992 m. vasario 25 d. Europos Tarybos direktyvos 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo³⁶ (toliau darbe – direktyva 92/13/EEB) nuostatas valstybės narės turi garantuoti, kad peržiūros procedūros leistų veiksmingai atlyginti nuostolius, kurių asmenys patyrė pažeidus viešųjų pirkimų teisę³⁷, tačiau dabartiniame VPĮ 96 straipsniu įtvirtintame teisiniame reguliavime nėra aišku, ar suinteresuotas asmuo gali kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, jei perkančioji organizacija kaip tik nesilaikė šių VPĮ nuostatų, o pažeidė šias pareigas ar kitas VPĮ įtvirtintas teisės normas bei bendruosius viešųjų pirkimų principus. Taip pat nėra aišku, kokias civilinės atsakomybės sąlygas turėtų įrodinėti asmuo, besikreipiantis į teismą.

Šiame straipsnyje nurodoma, kad perkančioji organizacija turi laikytis VPĮ 95¹ straipsnio 1–4 dalių, 95² straipsnio reikalavimų, nors šiose VPĮ normose nurodomos teismo teisės ir pareigos. Todėl aiškindami sistemiškai VPĮ 96 straipsnio 1 dalį ir vadovaudamiesi loginiu metodu, galime teigti, kad yra nelogiška nustatyti perkančiajai organizacijai pareigą laikytis tam tikrų procedūrų, kurios priskiriamos teismo kompetencijai.

Be to, VPĮ 96 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad Teismas turi tenkinti tiekėjo reikalavimą dėl žalos atlyginimo, jei perkančioji organizacija laikėsi nurodytų teisės normų. Tačiau pažymėtina, Lietuvos Respublikoje teisingumą vykdo tik teismai. Teisėjas priimdamas tam tikrą sprendimą vadovaujasi įstatymu bei savo vidiniu įsitikinimu, išsamiai išanalizavęs

³⁵ 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Tarybos Direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. Oficialusis leidinys L 395, 1989-12-30.

³⁶ 1992 m. vasario 25 d. Europos Tarybos Direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo. Oficialusis leidinys L 076, 1992-03-23.

³⁷ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. rugsėjo 30 d. sprendimas Stadt Graz v. Strabag AG, Teerag-Asdag AG, Bauunternehmung Granit GesmbH C-314/09, Oficialusis leidinys C 317, 2010/11/20.

bylos faktines aplinkybes, įrodymus bei tam tikras teisės normas (LR CPK³⁸ 263 straipsnio 2 dalis). Teismas, priimdamas sprendimą tenkinti ar atmesti ieškovo reikalavimą, turi atsižvelgti ir į paties ieškovo veiksmus tam tikroje situacijoje. Be to, Teismas turi vadovautis ir teisingumo, sąžiningumo bei protingumo principais³⁹. Todėl, autorės nuomone, imperatyvus teisinis reguliavimas, apibrėžiantis, kada Teismas turi tenkinti ieškovo reikalavimą dėl žalos atlyginimo, yra nesuderinamas su teismo diskrecija bei teisingumo vykdymu.

Galiausiai, šiame įstatyme yra nurodoma, ką tiekėjas turėtų įrodyti, kai reikalauja žalos, kuri yra tokio pat dydžio kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo pirkimo procedūroje išlaidos (ši teisės norma yra perkelta iš direktyvos 92/13/EEB). Pažymėtina, kad VPI įgyvendina ir direktyvą 89/665/EEB. Todėl iškyla klausimas, ar direktyvos 92/13/EEB nuostatos turėtų būti taikomos ir direktyvai 89/665/EEB (kaip dabar yra įtvirtinta VPI), nors direktyva 92/13/EEB apibrėžia, ką tiekėjas turėtų įrodyti, kai reikalauja žalos, kuri yra tokio pat dydžio kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo pirkimo procedūroje išlaidos. Tiek direktyvos 92/13/EEB, tiek direktyvos 89/665/EEB vienas iš tikslų suteikti galimybę asmenims, kurie patyrė žalą dėl perkančiosios organizacijos veiksmų, prisiteisti tokios žalos atlyginimą. Šios direktyvos neatskleidžia, kaip turėtų būti apskaičiuojama žala ir kokias civilinės atsakomybės sąlygas reiktų įrodinėti. Šios nuostatos turėtų būti nustatytos valstybės narės nacionalinėje teisėje. Tačiau dabartinis VPI įtvirtintas reguliavimas neatskleidžia, ką turėtų įrodyti ieškovas, norėdamas prisiteisti iš perkančiosios organizacijos padarytą žalą ar atsiradusius tiek tiesioginius, tiek netiesioginius nuotolius.

Pažymėtina, kad daugumoje kitų ES šalių ieškovas gali reikalauti patirtos žalos atlyginimo, jei įrodo patirtą žalą, perkančiosios organizacijos teisės aktų pažeidimą bei priežastinį ryšį tarp patirtos žalos ir teisės pažeidimo. Papildomi reikalavimai taikomi atskirose jurisdikcijose, pavyzdžiui, Danijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir Švedijoje. Šiose šalyse ieškovas turi įrodyti, kad jis turėjo realią galimybę laimėti sutartį, jei viešojo pirkimo procedūra būtų atlikta teisėtai⁴⁰. Kai kuriose teisinėse sistemose, ieškovas neturi įrodyti, perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimo, jei perkančiosios priimtas sprendimas yra atmestas ar panaikintas, kaip neteisėtas, administracinio ar specializuoto teismo⁴¹.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, galime teigti, kad dabartinis VPI įtvirtintas žalos atlyginimo reguliavimas yra neaiškus, nelogiškas, sunkiai suprantamas asmenims, kuriems jis

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340; Valstybės žinios. 2002, Nr. 42.

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340; Valstybės žinios. 2002, Nr. 42, 3 straipsnio 7 dalis.

⁴⁰ Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union// OECD Publishing. Sigma Papers. Nr. 41, žr. internete adresu: <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60q9vkl-en> (prisijungimo laikas 2011-11-30).

⁴¹ Bovis Ch. Developing public procurement regulation: jurisprudence and its influence on law making// Common Market Law Review. 2006, Nr. 43. P. 489.

yra taikomas, todėl neatitinka teisinei normai keliamų kriterijų. Be to, nors ES valstybėje narėje, turėtų būti nustatomos sąlygos, kada turėtų būti priteisiama dėl perkančiųjų organizacijų neteisėtų veiksmų atsiradusi žala suinteresuotam asmeniui, tačiau VPI įstatyme nėra numatytos civilinės atsakomybės sąlygos, kurias turėtų įrodyti ieškovas, taip pat nėra aišku, ar suinteresuotas asmuo gali kreiptis į teismą prašydamas atlyginti tik tiesioginius ar ir netiesioginius nuostolius. Atsižvelgdama į tai, autorė toliau darbe nagrinėja generalinio delikto ir civilinės atsakomybės sąlygų taikymo ypatumus viešuosiuose pirkimuose.

2. TEISĖ Į ŽALOS ATLYGINIMĄ VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE IR GENERALINIS DELIKTAS

2.1. Teisės kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose įgyvendinimas

Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴² 30 straipsnyje įtvirtintu principu, asmuo, kuris mano, kad yra pažeistos jo laisvės, teisės, *inter alia* įgytosios teisės, teisėti interesai bei teisėti lūkesčiai gali kreiptis į teismą norėdamas apginti savo teises, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius bei prašyti teismo atlyginti padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir neturtinę žalą yra konstitucinis principas⁴³. Lietuvos Respublikos Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti⁴⁴. Šis principas yra perkeltas ir į LR CPK 5 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas.

LR CK 6.263 straipsnyje yra įtvirtintas iš Prancūzijos teisės atėjęs generalinio delikto principas (žmogaus elgesys, sukėlęs žalos kitam asmeniui, įpareigoja tą, dėl kurio kaltės žala atsirado, ją atlyginti⁴⁵). Šio straipsnio 1 dalyje numatyta kiekvieno asmens pareiga elgtis taip, kad savo veiksmais (veikimu ar neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Taigi kiekvienas asmuo turi elgtis atidžiai ir rūpestingai, nepažeisti galiojančių įstatymų, kitų teisės aktų ir sudarytų sutarčių, o jei jis taip nesielgia ir dėl to yra padaroma žala tretiesiems asmenims, atidumo ir rūpestingumo pareigą pažeidęs asmuo privalo šią žalą atlyginti, t. y. jam kyla civilinė atsakomybė. Teisės teorijoje pripažįstama, kad pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai yra bendro pobūdžio pareiga, tačiau jos turinys yra skirtingas ir priklauso nuo to, kokią veiklą asmuo vykdo, kokioje srityje jis veikia⁴⁶. Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų imperatyvų reguliavimą bei tai, kad vykdant viešuosius pirkimus yra dažniausiai naudojamos valstybės lėšos, todėl, autorės

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁴³ Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 09/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“, Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (1998 m. kovo 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ (1992 m. balandžio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 141-7217; Valstybės žinios. 2011, Nr. 33.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Prancūzijos civilinio kodekso 1382 straipsnis: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006438819> (prisijungimo laikas 2011-11-29)

⁴⁶ Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 367.

nuomone, perkančiosioms organizacijoms turėtų būti taikomi didesni atidumo ir rūpestingumo standartai.

Įgyvendindama direktyvų 89/665/EEB ir 92/13/EEB nuostatas, Lietuvos Respublika privalo garantuoti, kad viešųjų pirkimų peržiūros procedūromis galėtų pasinaudoti kiekvienas asmuo, kuris yra arba buvo suinteresuotas gauti konkrečią sutartį, ir kuriam dėl tariamo pažeidimo buvo padaryta žala ar kilusi tokios žalos rizika. Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad *valstybės narės turi užtikrinti, jog būtų įmanoma taikyti peržiūros procedūras bent jau kiekvienam suinteresuotajam asmeniui, kuris yra ar buvo suinteresuotas, kad su juo būtų sudaryta viešojo pirkimo sutartis, ir kuris dėl tariamo pažeidimo galėjo ar gali patirti žalą. Taigi nėra būtina turėti formalų dalyvio ar kandidato statusą. Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad ši direktyvos 89/665/EEB 1 straipsnio 3 dalis, nurodanti kiekvieną asmenį, norintį, kad su juo būtų sudaryta viešojo pirkimo sutartis, pavyzdžiui, apima asmenį, kuris, pateikęs pasiūlymą dėl šios viešojo pirkimo sutarties, įrodo suinteresuotumą ją sudaryti*⁴⁷. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje suinteresuotumas suprantamas, kaip savarankiškas teisinis interesas ir poreikis jį ginti. Asmuo, laikomas turintis teisinį interesą viešojo pirkimo konkurse ir jo procedūra, jei jis siekia gauti finansinį atlygį už suteiktas paslaugas, pristatytas prekes ar atliktus darbus⁴⁸. Taigi, galima teigti, kad viešųjų pirkimų peržiūros procedūra turi būti prieinama bet kuriam asmeniui, kuris turi ar turėjo savarankišką interesą gauti konkrečią viešojo pirkimo sutartį ir kuris dėl tariamo pažeidimo galėjo ar gali patirti žalą. Tačiau taip pat yra svarbu išanalizuoti, kada suinteresuotas asmuo gali kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose.

VPI yra numatyta, kad asmuo gali kreiptis į apygardos teismą dėl žalos atlyginimo. LR CPK 423¹ 2 dalyje numatyta, kad LR CPK XXI¹ skyriuje nustatyta tvarka nagrinėjami ginčai, kylantys iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, išskyrus ginčus dėl žalos atlyginimo. Ginčai dėl žalos atlyginimo turi būti sprendžiami šiame skyriuje nustatyta tvarka, jei reikalavimas dėl žalos atlyginimo yra pareiškiamas kartu su kitais reikalavimais, atsirandančiais iš viešųjų pirkimų teisinių santykių. Teismas turi teisę reikalavimą dėl žalos išskirti į atskirą bylą arba priimti dalinį sprendimą byloje, jeigu atlyginimo nagrinėjimas užvilktų bylos nagrinėjimą. Autorės nuomone, kreiptis dėl žalos atlyginimo asmuo gali tik tada, kai viešojo pirkimo sutartis yra sudaryta. Jei dar viešojo pirkimo sutartis nėra sudaryta, jis turėtų savo pažeistas teises apginti kitais būdais – pareikšti pretenziją perkančiajai organizacijai, prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, prašyti panaikinti perkančiosios organizacijos neteisėtą sprendimą, prašyti jį pripažinti viešąjį konkursą laimėjusiu asmeniu. Europos Teisingumo Teismas pažymėjo, jog,

⁴⁷ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 11 d. sprendimas byloje Stadt Halle ir RPL Recyclingpark Lochau GmbH v. Arbeitsgemeinschaft Thermische Restabfall- und Energieverwertungsanlage TREA Leuna C-26/03, ECR I-00001.

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis c. b. AB „If draudimas“ v.s. Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Statybinių konstrukcijų laboratorija“ Nr. 3K-3-252/2009 kat. 69; 93.2.4; 120 (S).

tiekėjas laiku ir efektyviai neapgynęs savo teisių, neturi galimybės ginčyti vėlesnių perkančiosios organizacijos sprendimų⁴⁹. Kita vertus, kitoje byloje Europos Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad viešojo pirkimo konkurso dalyviui, patyrusiam žalą dėl sprendimo sudaryti viešojo pirkimo sutartį, kurios teisėtumą jis ginčija, negali būti atimta teisė reikalauti nuostolių, atsiradusių dėl šio sprendimo, atlyginimo, remiantis tuo, kad sutarties sudarymo procedūra bet kuriuo atveju buvo neteisėta dėl kitų (galbūt ankstesnių) perkančiosios organizacijos sprendimų⁵⁰. Autorės nuomone, asmeniui, kuris yra suinteresuotas laimėti viešąjį konkursą ir pasirašyti viešojo pirkimo sutartį, taip pat turėtų būti taikoma rūpestingumo, atidumo ir apdairumo pareiga. Šis asmuo pirmiausia turėtų siekti laimėti konkursą ir sudaryti viešojo pirkimo sutartį ir taip parodyti savo suinteresuotumą, tačiau, jei jis nesinaudoja perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros procedūromis, tai, galime teigti, kad jis praranda savo teisinį suinteresuotumą sudaryti viešojo pirkimo sutartį. Asmuo, siekiantis laimėti viešojo pirkimo konkursą, neturėtų piktnaudžiauti savo teisėmis, o turėtų siekti savo teises apginti kiek galima greičiau ir efektyviau. Tačiau gali būti atvejų, kai suinteresuotas asmuo nežino apie tam tikrus perkančiosios organizacijos sprendimus, kurie yra neteisėti, arba šių perkančiųjų organizacijų sprendimų neteisėtumas paaiškėja tik vėliau, todėl tokiam asmeniui neturėtų būti užkirstas kelias reikalauti žalos atlyginimo dėl tokių perkančiosios organizacijos sprendimų. Tokio požiūrio laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodė, kad *nagrinėjamu atveju nėra šalių ginčo dėl to, kad ieškovas kasatoriui pateiktose pretenzijose nesirėmė aplinkybe dėl netinkamos konkursą laimėjusio tiekėjo kvalifikacijos, tačiau šiuo pagrindu grindžia teismui pateiktą ieškinį dėl žalos atlyginimo. Taigi pagal bendrąją taisyklę tokie jo argumentai negalėtų būti nagrinėjami teisme, nes juos pateikiant nebuvo laikytasi privalomos ikiteisminės ginčų nagrinėjimo tvarkos. Tačiau ieškovas nurodo, kad klausimo dėl konkursą laimėjusio tiekėjo kvalifikacijos jis negalėjo kelti anksčiau, nes neturėjo tam reikalingos informacijos, t. y. iš esmės remiasi veiksmingos gynybos principu. Tokioje situacijoje teismai privalėjo nustatyti faktinio pobūdžio aplinkybę, susijusią su tuo, kada ieškovas sužinojo ir turėjo sužinoti apie tai, kad kitas konkurse dalyvavęs tiekėjas neturėjo Lietuvos institucijos išduotos licencijos pirkime nustatytai veiklai vykdyti. Pažymėtina, kad VPĮ nustatyta ikiteisminio ginčų nagrinėjimo tvarka taikoma iki pirkimo sutarties sudarymo, todėl nurodytas ieškovo sužinojimo apie kito tiekėjo kvalifikacijos trūkumus momentas aktualus tokiu atveju, jei yra duomenų, jog šią informaciją ieškovas žinojo iki atsakovui sudarant pirkimo sutartį su laimėtoju paskelbtu tiekėju. Jei tokia informacija paaiškėja po sutarties sudarymo,*

⁴⁹ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Grossmann Air Service, Bedarfsluftfahrtunternehmen GmbH Co. KG v. Republik Österreich C-230/02, ECR I-01829.

⁵⁰ Europos Teisingumo Teismo 2003 m. birželio 19 d. sprendimas byloje Gesellschaft für Abfallentsorgung – Technik GmbH (GAT) v. Österreichische Autobahnen und Schnellstrassen AG (ÖSAG), C-315/01, ECR I-06351; De Koninck C. European Public Procurement Law: Remedies Pt. 2. London: Wolters Kluwer Law & Business, 2009. P. 80.

vadovaujantis pirmiau nurodytu peržiūros procedūros veiksmingumo principu ir siekiant efektyviai įgyvendinti tiekėjo teisę į pažeistų teisių gynybą, potencialiam tiekėjui turi būti pripažįstama teisė ir galimybė savo reikalavimą teisme grįsti tokiais naujai paaiškėjusiais perkančiosios organizacijos pažeidimais, kurių jis nebuvo nurodęs ikiteisminės ginčo nagrinėjimo stadijos metu paduotoje pretenzijoje⁵¹.

Pažymėtina, kad net ir tais atvejais, kai viešųjų pirkimų sąlygos yra pritaikomos tik konkrečioms tiekėjams, jose yra kitus tiekėjus diskriminuojančių sąlygų, ar viešųjų pirkimų procedūros yra dirbtinai skaidomos, siekiant išvengti VPI nustatytų procedūrų, asmuo turėtų protingai ir tinkamai įgyvendinti savo teises. Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad perkančiosios organizacijos sprendimų sąvoka naudojama bendrąja prasme, t. y. nedaromas skirtumas tarp sprendimų, atsižvelgiant į jų turinį ar priėmimo momentą. Be to, Direktyvos 89/665 2 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta galimybė anuliuoti neteisėtai priimtus perkančiosios organizacijos sprendimus dėl techninių ir kitų specifikacijų, esančių ne tik konkurso skelbimo dokumentuose, bet ir kituose su nagrinėjamos sutarties sudarymo procedūra susijusiuose dokumentuose. Todėl ši nuostata turi apimti ir dokumentus, kuriuose esantys sprendimai buvo priimti iki konkurso paskelbimo. Nuostata, kad perkančiosios organizacijos priimti sprendimai galėtų būti veiksmingi ir kuo greičiau apsvarstyti iš naujo, taikoma ir sprendimams, kurie priimti netaikant oficialios sutarčių sudarymo procedūros iki oficialaus konkurso paskelbimo, taip pat ir sprendimui, kuriuo siekiama sužinoti, ar tam tikra sutartis patenka į tam tikros direktyvos *ratione personae* ar *ratione materiae*. Ši peržiūros procedūra turi būti prieinama bent jau kiekvienam suinteresuotajam asmeniui, kuris yra ar buvo suinteresuotas, kad su juo būtų sudaryta nagrinėjama viešojo pirkimo sutartis, ir kuris dėl tariamo pažeidimo galėjo arba gali patirti žalą nuo to momento, kai perkančioji organizacija išreiškia savo valią, galinčią sukelti teisinę pasekmę⁵². Taigi atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad bet kuris asmuo, suinteresuotas viešojo pirkimo sutarties sudarymu, turi teisę kreiptis dėl perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūrėjimo bet kurioje viešojo pirkimo stadijoje neatsižvelgiant į tai, ar tam tikri sprendimai buvo priimti iki oficialaus konkurso paskelbimo ir ar jau yra pasiektos kitos viešojo pirkimo stadijos. Asmuo, įgyvendindamas savo teisę kreiptis dėl perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros, turėtų atsižvelgti į direktyvose 89/665/EEB ir 92/13/EEB įtvirtintus efektyvumo ir veiksmingumo principus, siekti nepiktnaudžiauti savo teisėmis, būti rūpestingas, apdairus ir atidus, o esant sudarytai viešojo pirkimo sutarčiai, įgyvendinti savo teisę ir kreiptis į teismą dėl viešojo pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 3K-3-506/2011, kat. 44.2.2; 44.2.4; 69; 114.11.

⁵² Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 11 d. sprendimas byloje Stadt Halle ir RPL Recyclingpark Lochau GmbH v. Arbeitsgemeinschaft Thermische Restabfall- und Energieverwertungsanlage TREA Leuna C-26/03, ECR I-00001.

ir prašyti atlyginti patirtą žalą.

Nors suinteresuotas asmuo gali pasinaudoti peržiūros procedūromis, kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne kiekvienas perkančiosios organizacijos priimtas sprendimas gali sukelti ar padaryti žalą ar nuostolius tam asmeniui. Direktyvos 89/665/EEB 2 straipsnio 1 dalies c punkte yra nurodyta tik tai, kad valstybės narės turi numatyti galimybę priteisti atlyginti nuostolius Sąjungos teisės nuostatų viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje pažeidimą patyrusiems asmenims. Direktyvos 92/13/EEB 2 str. 7 dalyje numatyta, kad, kai yra pareiškama pretenzija dėl žalos atlyginimo, kurios dydis yra tokio pat dydžio, kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo sutarties sudarymo tvarkoje išlaidos, reikalaujama, kad pretenziją pareiškiantis asmuo tik įrodytų, jog buvo pažeisti Bendrijos teisės aktai viešųjų pirkimų srityje arba tuos teisės aktus įgyvendinančios nacionalinės taisyklės ir kad jis būtų turėjęs realią galimybę laimėti sutartį, o dėl to pažeidimo jis tos galimybės neteko. Tačiau direktyvoje 92/13/EEB taip pat trūksta aiškumo ir joje kalbama tik apie žalos dydį, kuris yra tokio pat dydžio, kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo sutarties sudarymo tvarkoje išlaidos⁵³. Iš šių direktyvų formuluotės nėra visiškai aišku ar tiekėjas gali reikalauti netiesioginių nuostolių atlyginimo, taip pat nėra tiksliai nurodytos sąlygos, kuriomis perkančioji organizacija gali būti laikoma atsakinga, bei kaip nustatyti žalą, kurios gali būti reikalaujama, sumą⁵⁴.

Kaip analizuota anksčiau, iš esmės VPĮ 96 straipsnio 2 dalis atkartoja Direktyvos 92/13/EEB 2 straipsnio 7 dalį, o VPĮ 96 straipsnio 1 dalis yra neaiški, sunkiai suprantama ir nelogiška, todėl neatitinka teisės normai keliamų kriterijų. Taigi iš VPĮ įtvirtinto reguliavimo nėra aiškios sąlygos, kada perkančiajai organizacijai kyla civilė atsakomybė ir pareiga atlyginti žalą.

Atsižvelgiant į tai, yra svarbu išanalizuoti, ar suinteresuotas gauti konkrečią viešojo pirkimo sutartį asmuo, kuris dėl viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimo patyrė žalą, galėtų remtis generalinio delikto sąlygomis ir reikalauti žalos atlyginimo.

2.2. Civilinės atsakomybės sąlygos viešuosiuose pirkimuose

Civilinei atsakomybei kilti yra būtina tam tikrų juridinių faktų visuma. Civilinė atsakomybė kiltų, jei būtų tenkinamo visos šios sąlygos:

- 1) teisės pažeidimu yra padaroma žala arba nuostoliai;

⁵³ Treumer S. Damages for Breach of EC Procurement Rules from a Danish Perspective//European Business Organization Law Review. 2004, Nr. 5. P. 566.

⁵⁴ Schebesta H. Community Law Requirements for Remedies in the Field of Public Procurement: Damages // EPPPL. 2010, Nr. 1. P. 25; Treumer S. Damages for Breach of EC Procurement Rules from a Danish Perspective//European Business Organization Law Review. 2004, Nr. 5. P. 566.

2) egzistuoja priešingas teisei skolininko elgesys;

3) yra priežastinis ryšys tarp priešingų teisei teisės pažeidėjo veiksmų ir žalos arba nuostolių;

4) egzistuoja teisės pažeidėjo kaltė.

Atsižvelgiant į tai, toliau darbe autorė analizuoja generalinio delikto ir kiekvienos civilinės atsakomybės sąlygos viešuosiuose pirkimuose ypatumus.

2.2.1.Kaltė

Kaip minėjome, generalinio delikto principas yra kilęs iš Prancūzijos (Prancūzijos kodekso 1382 ir 1383 straipsniai). Prancūzijos doktrinoje kaltė reiškia, kad asmuo nesilaikė tam tikro rūpestingumo standarto. Kaltė Prancūzijoje siejama su nerūpestingumu, todėl yra svarbu nustatyti, kad nerūpestingas elgesys sukėlė tam tikrą žalą. Prancūzijos teismų praktikoje ir doktrinoje yra įtvirtinta keletas būdų nustatyti asmens kaltei. Pirmiausia asmuo laikomas kaltu, jei jis pažeidė teisės aktų nustatytus reikalavimus. Antra, asmens kaltė gali būti nustatoma, jei yra pažeista nerašyta jau esanti taisyklė, kuri kyla iš teisinio reguliavimo, moralės standartų, papročių ar techninių standartų. Trečia, asmens kaltė yra vertinama vadovaujantis *bonus pater familias* principu ir nustačius, kad asmuo nesielgė, kaip protingas, atidus žmogus, yra konstatuojama jo kaltė. Ketvirta, nustačius baudžiamojoje byloje asmens kalte, taip pat yra pripažįstama asmens kaltė civilinėje byloje, tačiau baudžiamojoje byloje nustačius, kad asmuo yra nekaltas, tai nereiškia, kad civilinėje byloje bus nustatyta, kad asmuo nėra kaltas. Galiausiai, asmuo yra laikomas kaltu, jei jis piktnaudžiauja savo teise⁵⁵.

Lietuvos Respublikoje įtvirtinta, kad civilinė atsakomybė kyla tik tais atvejais, jei asmuo yra kaltas⁵⁶. Tačiau galimi atvejai, kurie turi būti numatyti įstatymuose ar sutartyje, kai civilinė atsakomybė kyla ir be asmens kaltės. CK 6.248 straipsnyje yra įtvirtinta skolininko kaltės prezumpcija, taip pat nurodytos jos formos – tyčia ir neatsargumas. Neatsargumas dar skirstomas į didelį ir paprastą neatsargumą. Civilinėje teisėje kaltė suprantama objektyviai, t.y. kaip žalą padariusio asmens elgesio išorinis vertinimas pagal objektyvius elgesio standartus. Laikoma, kad asmuo yra kaltas, atsižvelgiant į visas aplinkybes, jeigu jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina⁵⁷. Kaip ir Prancūzijoje, Lietuvos Respublikoje kaltė pripažįstama tada, kada asmuo nesugebėjo elgtis taip, kaip būtų galima protingai iš jo tikėtis (*bonus pater familias*). Kalto asmens elgesys suprantamas, kaip

⁵⁵ C. van Dam. European Tort Law. Oxford : Oxford University Press. 2006. P.47

⁵⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262. 6.248. straipsnio 1 dalis.

⁵⁷ Ambrasienė D., Baranauskas E. ir kt. Civilinė teisė, Prievolių teisė, ketvirtoji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009. P. 188.

nemokėjimas užtikrinti reikiamo atidumo, apdairumo ir rūpestingumo, kuris buvo būtinas tam tikromis sąlygomis. Nustatant kaltę civilinės atsakomybės taikymo tikslais galime teigti, jog lyginami du elgesio standartai: pirma, faktinis asmens elgesys konkrečioje situacijoje, antra, hipotetinis protingo, rūpestingo asmens objektyvus standartas, ir jeigu yra šių dviejų modelių neatitiktis, turi būti konstatuota asmens kaltė.

Iš civiliniame kodekse pateiktų kaltės ir neteisėtų veiksmų apibrėžimų kaltę galėtume sutapatinti su neteisėtais veiksmais, tačiau kaltė ir neteisėti veiksmai skiriasi asmens nesąžiningumo aspektu. Neteisėti veiksmai suprantami kaip objektyvusis nesąžiningumas – asmens elgesio neatitikimas teisės aktų reikalavimų. Kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąvoka, suprantama kaip subjektyvusis (faktinis) nesąžiningumas – asmens nesugebėjimas konkrečioje situacijoje būti reikiamai rūpestingam, apdairiam ir atidžiam⁵⁸.

Civiliniame kodekse yra įtvirtina skolininko kaltės prezumpcija. Taigi, norėdami pritaikyti generalinio delikto sąlygas taikant civilinę atsakomybę perkančiajai organizacijai viešuosiuose pirkimuose, taip pat turėtume taikyti asmens kaltės prezumpciją. Pažymėtina, kad Europos Teisingumo Teismo yra nurodęs kad, *nacionalinės nuostatos dėl nuostolių atlyginimo dėl Bendrijos viešųjų pirkimų teisės ar ją perkeliančių nacionalinių teisės nuostatų pažeidimo nukentėjusiems asmenims taikymas tik įrodžius perkančiosios organizacijos tyčinius ar neatsargius veiksmus pažeidžia Direktyvos 89/665/EEB nuostatas. Tokiu nacionaliniu teisiniu reglamentavimu garantuojama pažeistų teisių apsaugos sistema negali būti pripažinta veiksminga, nes nukentėjusi šalis gali būti suvaržyta reikalauti nuostolių atlyginimo iš perkančiosios organizacijos arba bent jau apribota tai padaryti laiko atžvilgiu, iš pastarųjų reikalaujant įrodyti neatsargumą (pranc. la faute) ir tyčių (pranc. le dol)*⁵⁹. Tačiau, jei perkančiosios organizacijos kaltė būtų preziumuojama, perkančioji organizacija, norėdama, kad jai nekiltų civilinė atsakomybė, galėtų paneigti šią savo kaltės prezumpciją, įrodžiusi, kad jos elgesys konkrečioje situacijoje, nors ir neužtikrino žalos nepadarymo, buvo toks, kiek tai normaliai reikalaujama ar priimtina toje situacijoje, o žala atsirado dėl kitų aplinkybių, kurių įtaka buvo didesnė. Taigi suinteresuotas asmuo, kuris patyrė žalą perkančiajai organizacijai vykdant viešuosius pirkimus, reikalaujamas žalos atlyginimo, remdamasis generaliniu deliktu, neprivalėtų įrodyti perkančiosios organizacijos kaltės, nes jos kaltė būtų preziumuojama, tačiau perkančiajai organizacijai civilinė atsakomybė nekiltų, todėl nekiltų ir pareiga atlyginti padarytą žalą, jei ji įrodytų, kad jos elgesys atitiko rūpestingo, atidaus, apdairaus asmens kriterijus ir žala atsirado ne dėl jos kaltės.

Iš direktyvos 89/655/EEB 1 straipsnio 1 dalies ir 2 straipsnio 1, 5 ir 6 dalių formuluočių

⁵⁸ Norkūnas A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas// Jurisprudencija. 2002, t. 28 (20) P. 117.

⁵⁹ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. spalio 14 d. sprendimas byloje Komisija v. Portugalija C-275/03. Oficialusis leidinys C 300, 2004/12/04.

nėra aišku ar perkančiajai organizacijai turėtų būti taikoma kaltės prezumpcija ir ar perkančiajai organizacijai civilinė atsakomybė kyla tik tada, jei ji yra kalta. Tačiau Europos Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad *dalyvis, kuris patyrė žalą dėl neteisėto perkančiosios organizacijos sprendimo, vis dėlto prarastų teisę į nuostolių atlyginimą, kiek tai susiję su šiuo sprendimu padaryta žala, jei perkančiajai organizacijai pavyktų paneigti jos kaltės prezumpciją, todėl direktyva 89/665/EEB turi būti aiškinama taip, kad ja draudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią reikalavimui dėl nuostolių atlyginimo, perkančiajai organizacijai pažeidus viešųjų pirkimų teisę, taikoma kaltės sąlyga, įskaitant atvejį, kai ši nuostata grindžiama šios perkančiosios organizacijos kaltės prezumpcija ir jos negalėjimu remtis asmeninių sugebėjimų neturėjimu ir atitinkamai asmeninės kaltės dėl tariamo pažeidimo nebuvimu*⁶⁰.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad perkančiajai organizacijai turėtų būti taikoma griežta atsakomybė – atsakomybė be kaltės. Bendrąja prasme griežta atsakomybė reiškia, kad veiksmas, o ne elgesys yra svarbus, arba, kitaip tariant, atsakomybė paremta rezultatu, o ne tuo, kas daroma tam rezultatui pasiekti⁶¹. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalgoje nurodė, kad perkančiajai organizacijai, turėtų kilti objektyvi atsakomybė⁶², tačiau išanalizavus Lietuvos Respublikos teismų praktiką, matyti, kad dažniausiai perkančiosios organizacijos kaltė yra preziumuojama⁶³. Tačiau ši prezumpcija neturėtų būti taikoma, nes tai prieštarautų Direktyvos 89/655/EEB esmei ir Europos Teisingumo Teismo praktikai. Todėl įgyvendinant Direktyvų 89/655/EEB ir 92/13/EEB nuostatas Lietuvoje, yra būtinas įtvirtinti specialus žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose reguliavimas, nes atsižvelgiant į CK 6.248 straipsnio 1 dalį, atsakomybė be kaltės galima, jei ji įtvirtinta įstatymuose arba sutartyse.

Be to, pažymėtina, kad ES valstybės narės atsakomybė už ES teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą, kurią jie patyrė dėl ES valstybės narės padaryto ES teisės pažeidimo, kyla, jei įvykdytos trys sąlygos: pažeista ES teisės norma minėtiems privatiems asmenims siekiama suteikti teisių, jos pažeidimas yra pakankamai rimtas ir yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp to pažeidimo ir asmenų patirtos žalos⁶⁴. Kai kurie užsienio šalių autoriai, analizuodami perkančiosios organizacijos civilinės atsakomybę dėl padarytos žalos, šias ES

⁶⁰ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje Stadt Graz v. Strabag AG, Teerag-Asdag AG, Bauunternehmung Granit GesmbH C-314/09. Oficialus leidinys C 317, 2010/11/20.

⁶¹ Harlow C. States liability: tort and beyond. Oxford: Oxford University press, 2004 P. 54

⁶² Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Teismų praktika Nr. 31, 2009.

⁶³ Pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis c.b. UAB „Panevėžio miestprojektas“ v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija Nr. 2A-591/2009, kat. 45.4. (S); Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. UAB „Labtama“ v. Trakų rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1174/2010, kat. 45.4. (S); Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 2A-591/2011, kat. 69, 44.2.4.; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.

⁶⁴ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Constructie, van Spijker Infrabouw BV, de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe, C-568/08. Oficialus leidinys C 55, 2011/02/19.

valstybės narės atsakomybės sąlygas taiko kaip alternatyvų teisės aiškinimo metodą⁶⁵. Atsižvelgiant į tai, taikant šias ES valstybės narės atsakomybės sąlygas aiškinant perkančiosios organizacijos civilinę atsakomybę, taip pat perkančiosios organizacijos kaltė neturėtų reikšmės, nes perkančiajai organizacijai civilinė atsakomybė turėtų kilti ir nesant jos kaltei.

Nors perkančioji organizacija turėtų atsakyti be kaltės, tačiau žala gali atsirasti arba padidėti dėl tiekėjo kaltės. Remiantis CK 6.248 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas mišrios kaltės principas, kuriuo remiantis perkančioji organizacijos civilinė atsakomybė galėtų būti mažinama proporcingai kreditoriaus kaltei arba ji išvis galėtų būti atleidžiama nuo civilinės atsakomybės. Šiuo atveju tiekėjo kaltė nėra preziumuojama, todėl perkančioji organizacija privalėtų tiekėjo kaltę įrodyti. Tiekėjui, kaip ir perkančiajai organizacijai, yra taikoma rūpestingumo, atidumo ir sąžiningumo pareiga. Tiekėjas dalyvaudamas viešuosiuose pirkimuose taip pat turi ir bendradarbiavimo pareigą. Jis gali kreiptis į perkančiąją organizaciją dėl tam tikrų jam neaiškių viešojo pirkimo konkurso sąlygų išaiškinimo ar informacijos ir dokumentų gavimo⁶⁶. Be to, tiekėjas turi būti rūpestingas ir atidus rengdamas pasiūlymą perkančiajai organizacijai. Kauno apygardos Teismas yra nurodęs, kad tiekėjo kaltė pasireškia tuo kad, tiekėjas, turėdamas suprasti, kad viešojo konkurso sąlygose gali būti padaryta klaida, nepaprašė perkančiosios organizacijos paaiškinimų, be to, yra pats kaltas dėl pasiūlyme esančio kainų neatitikimo. Todėl padarė išvadą, kad abi šalys vienoda apimtimi yra kaltos dėl to, jog sutartis nebuvo pasirašyta, ir sumažimo tiekėjo prašomą priteisti padarytą žalą⁶⁷. Autorės nuomone, šis reglamentavimas yra pagrįstas ir teisingas. Viešųjų pirkimų pagrindinis tikslas yra racionaliai ir veiksmingai panaudoti perkančiosios organizacijos lėšas, todėl negali būti toleruojami atvejai, kai tiekėjas piktnaudžiauja savo teisėmis ar elgiasi neapdariai, nerūpestingai ir nesąžiningai, ir dėl šių veiksmų padaro žalą tiek sau, tiek perkančiajai organizacijai.

2.2.2. Neteisėti veiksmai

Deliktinėje atsakomybėje neteisėtais laikomi asmenų veiksmai, kurie pažeidžia teisės aktų reikalavimus, šalių sutartas nuostatas, taip pat bendruosius principus ar bendro pobūdžio taisyklę elgtis atidžiai ir rūpestingai. Žalos padarymo požiūriu veiksmų neteisėtumas yra ir svetimos subjektinės teisės pažeidimas nesant tam svaraus teisinio pagrindo. Veiksmų

⁶⁵ Treumer S. Damages for Breach of EC Public Procurement Rules from Danish Perspective// European Business Organization Law Review. 2004, Nr. 5. P. 566; Schebesta H. Community Law Requirements for Remedies in the Field of Public Procurement: Damages // EPPPL. 2010, Nr. 1. P. 28.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000 17 straipsnio 1 dalis, 27 straipsnio 1 dalis 32 straipsnio 4-5 dalys, 39 straipsnio 1 dalis.

⁶⁷ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 20 d. sprendimas c. b. UAB „Merko statyba“ v. VĮ „Vidaus vandens kelių direkcija“ Nr. 2-595-510/2008, kat. 36.3; 69; 44.2.4.1; 113.1

neteisėtumas reiškia asmeniui nustatytos teisinės pareigos pažeidimą ar netinkamą jos vykdymą. Taip pat, teisinė pareiga gali būti pažeidžiama suteikta teise piktnaudžiaujant ar naudojantis ne pagal paskirtį ar peržengiant nustatytas ribas⁶⁸. Pagal Lietuvos civilinio kodekso 6.263 straipsnio nuostatas, deliktinė atsakomybė atsiranda, kai pažeidžiama rūpestingumo, atidumo ir apdairumo pareiga, kurios turinys, pobūdis ir laipsnis ne kiekvienam asmeniui yra vienodi. Priklausomai nuo teisinio veiklos reglamentavimo, atliekamų darbo funkcijų, kvalifikacijos ir kitų aplinkybių, vieni asmenys turi didesnę, kiti mažesnę rūpestingumo, atidumo ir apdairumo pareigą. Šios rūpestingumo, atidumo ir apdairumo pareigos pažeidimas kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą (CK 6.246 straipsnio 1 dalis).

Neteisėti veiksmai pasireiškia veikimu – asmens aktyviais veiksmais, ir neveikimu, kai asmuo veikia pasyviai. Deliktinė atsakomybė atsiranda, kai egzistuojant tam tikrai teisei pareigai asmuo jos nevykdo arba vykdo netinkamai ir taip padaro žalą kitam asmeniui⁶⁹. Šiuo atveju pažeidžiamas „negatyvusis“ interesas, t. y. kitos sutarties šalies *status quo*. Deliktinę atsakomybę sukeliantys neteisėti veiksmai arba neveikimas yra asmens elgesys tiek pažeidžiant bendruosius teisės principus, draudžiančius daryti žalą kitiems, tiek ir neatitinkantys specialių įstatymo reikalavimų ir todėl lemiantys žalą⁷⁰. Elgesys teisėtas ar ne, paprastai atsakoma analizuojant elgesį asmens, dėl kurio atsirado žala. Veiksmų neteisėtumas ar teisėtumas yra analizuojamas jį lyginant su teise ir nustatyta pareiga, o ne pasekmėmis⁷¹. Priešingai nei asmens kaltė, asmens veiksmų neteisėtumas nėra preziumuojamas, todėl jį privalo įrodyti ieškovas. Tačiau, remiantis generalinio delikto, įtvirtinto CK 6.263 straipsnio 1 dalyje, doktrina ir Lietuvos Respublikos teismų praktika, kaltė ir neteisėti veiksmai yra neišskiriami, todėl kaltės prezumpcija apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją, nes bendros pareigos elgtis sąžiningai ir rūpestingai pažeidimas suponuoja neteisėtumą⁷². Tačiau, tada iškyla klausimas, ar suinteresuotas asmuo, kuris patyrė žalą dėl perkančiosios organizacijos veiksmų, galėtų remtis generaliniu deliktu, pagal kurį kaltės prezumpcija apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją, ir preziumuoti, kad perkančiosios organizacijos atlikti veiksmai buvo neteisėti.

Direktyvos 89/655/EEB ir 92/13/EEB nuostatos Lietuvos Respublikoje įgyvendinamos VPĮ ir atitinkamai kitais poįstatimais teisės aktais. Direktyvose 89/655/EEB ir 92/13/EEB įtvirtinti tikslai yra gana panašūs. Jomis siekiama, kad būtų galimybė panaikinti neteisėtai

⁶⁸ Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 336

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia., 1995. P. 102.

⁷² Mizaras. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003. P. 85; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 21 d. nutartis c.b. JAV įmonė Autodesk Inc v. UAB „Arginta“ Nr. 3K-3-422/2006, kat. 84, 88; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis c. b. AB „If draudimas“ v. UAB „Kluonas“ Nr. 3K-3-580/2007, kat. 42.2.2; 73.1;73.2.5.8; 114.4; 121.13; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis c. b. Microsoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Corel Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB „Archivalda“ Nr. 2A-337/2010, kat. 84.

priimtus perkančiosios organizacijos sprendimus ir būtų galimybė atlyginti asmenims, kuriems toks pažeidimas, t. y. neteisėtas sprendimas, padarė žalą. Atsižvelgiant į direktyvos 92/13/EEB 2 straipsnio 7 dalį, ieškovas turi pareigą įrodyti, pirma, kad yra ES teisės aktų ir tuos teisės aktus įgyvendinančių nacionalinių taisyklių (VPI reglamentavo) pažeidimas ir, antra, kad jis prarado galimybę laimėti konkursą. Europos teisingumo Teismas yra nurodęs, *kiek tai susiję su valstybės atsakomybe už privatiems asmenims padarytą žalą pažeidus Sąjungos teisę, nukentėję privatūs asmenys turi teisę į žalos atlyginimą, jei pažeista Sąjungos teisės norma siekiama suteikti privatiems asmenims teisių <...>. Nesant Sąjungos nuostatų šioje srityje, kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje, laikantis šių sąlygų, turi būti nustatyti kriterijai, kuriais remiantis turi būti nustatoma ir apskaičiuojama žala, atsiradusi dėl Sąjungos teisės viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje pažeidimo*⁷³. Remiantis generalinio advokato Pedro Cruz Villalón nuomone, su kuria sutinka autorė, nebus *pažeistas nei teisinis saugumas, nei institucinė pusiausvyra, jei, siekdami išaiškinimo, direktyvos 92/13/EEB 2 straipsnio 7 dalies aspektus, susijusius su priešastingumu ir objektyvios žalos, atsiradusios dėl konkurso dalyvio patirtų išlaidų dalyvaujant sutarties sudarymo procedūroje, įrodymu, pritaikytume ir direktyvai 89/665/EEB*⁷⁴. Atsižvelgiant į tai, viešųjų pirkimų konkurso dalyvis turėtų įrodyti VPI nuostatų pažeidimą – perkančiosios organizacijos atliktus neteisėtus veiksmus. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje yra nurodoma, kad viešuosiuose pirkimuose perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumas kyla dėl netinkamai įvykdytų viešojo pirkimo procedūrų⁷⁵. Todėl nustatant perkančiosios organizacijos atsakomybę turėtų būti analizuojamas perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų sprendimų neteisėtumas – jų neatitikimas viešųjų pirkimų procedūroms, ir ieškovas turėtų nereziumuoti, o įrodyti, perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumą – jų prieštaravimą VPI nuostatomis. Pažymėtina, daugumoje ES valstybių narių ieškovas, reikalaujamas nuostolių atlyginimo dėl perkančiosios organizacijos atliktų veiksmų, turi įrodyti viešųjų pirkimų teisės aktų pažeidimą – neteisėtus perkančiosios organizacijos veiksmus⁷⁶.

VPI viešiesiems pirkimams nustato specialius reikalavimus, kurie dažniausiai yra imperatyvaus pobūdžio, todėl reikalauja besąlygiško jų laikymosi. Lietuvos teismų praktikoje pripažinta, kad perkančiosios organizacijos veiksmai yra laikomi neteisėtais, kai jie pažeidžia viešųjų pirkimų principus: lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo, proporcingumo,

⁷³ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Constructie, van Spijker Infrabouw BV, de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe*, C-568/08, Oficialus leidinys C 55, 2011/2/19.

⁷⁴ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Constructie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe* C-568/08.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-320/2011, kat. 45.4; 69.

⁷⁶ *Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union*// OECD Publishing. Sigma Papers. Nr. 41, P. 24 <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60q9vkl-en> (prisijungimo laikas 2011-11-30); *Public Procurement Review Procedures* // OECD Publishing. Sigma Papers, Nr. 30. P. 28 <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60w0qbfv-en> (prisijungimo laikas 2011-11-30).

abipusio pripažinimo⁷⁷. Kiekvienas viešųjų pirkimų principų pažeidimas yra laikomas esminiu pažeidimu, ir nustačius tokį pažeidimą yra pripažįstama, kad tokie perkančiosios organizacijos veiksmai yra neteisėti. *Viešųjų pirkimų principai yra ne tik perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų teisių bei pareigų viešojo pirkimo srityje tiesioginiai šaltiniai, bet ir tiesiogiai taikytinos teisės normos, kuriomis galima tiesiogiai remtis ginant dalyvaujančių viešųjų pirkimų procedūrose asmenų teises*⁷⁸.

Taip pat Lietuvos Respublikos teismai laikosi, pozicijos, kad perkančiosios organizacijos viešojo pirkimo sąlygose numatytų viešojo pirkimo vykdymo taisyklių pažeidimas yra laikomas esminiu VPĮ ir viešųjų pirkimų principų pažeidimu. Perkančiosios organizacijos viešojo pirkimo vykdymo taisyklių nesilaikymas gali lemti nevienodą pirkime dalyvaujančių tiekėjų pasiūlymų vertinimą, o tai reikštų viešųjų pirkimų principų, tokių kaip lygiateisiškumo, skaidrumo pažeidimą. *Pasiūlymų vertinimo objektyvumas kaip lygiateisiškumo principo įgyvendinimas reiškia perkančiosios organizacijos pareigą (priklausomai nuo konkurso sąlygose nurodytų tiekėjų vertinimo kriterijų) laimėtoju pripažinti kompetentingą tiekėją, pasiūliusį arba mažiausią kainą, arba ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą*⁷⁹.

Deliktinė atsakomybė atsiranda tik tada, kai tokiu pažeidimu yra padaroma žala kitam asmeniui. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką *VPĮ nuostatų bei konkurso sąlygų ir viešųjų pirkimų principų galimo pažeidimo bei perkančiosios organizacijos veiksmų ir priimtų sprendimų teisėtumo vertinimo kontekste atsižvelgtina į atitinkamų jos veiksmų ar sprendimų realiai sukeltus padarinius tiekėjams. Dėl to būtina įvertinti tai, kiek perkančiosios organizacijos veiksmai faktiškai (realiai) paveikė tiekėjus ir ar vienam iš tiekėjų buvo suteikta daugiau teisių negu kitiems, t. y. ar perkančiosios organizacijos veiksmai dėl vieno tiekėjo pakeitė šio tiekėjo padėtį ir situaciją kitų tiekėjų nenaudai. Atsižvelgiant į tai, grynai formalus nukrypimas nuo VPĮ nuostatų ar pirkimo dokumentuose nustatytos konkrečios procedūros ar jų vykdymo eigos, kuris iš esmės neturėjo įtakos dalyvių ir kitų tiekėjų teisių apimčiai, negali lemti viešųjų pirkimų principų pažeidimo, nebent besiskundžiantis dalyvis ar tiekėjas iš tiesų įrodytų, kad šiais veiksmais buvo pažeisti jo teisėti iš VPĮ kildinami interesai ir taip nepagrįstai suvaržyta galimybė sudaryti viešojo pirkimo sutartį*⁸⁰. Taigi, atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, galime teigti, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra įtvirtinta, kad vien formalus nukrypimas

⁷⁷ Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Teismų praktika Nr. 31, 2009.

⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 8 d. sprendimas c. b. UAB „Viržis“ v. s. Lietuvos kariuomenė, UAB „Samsonas“ Nr. 2A-42/2010, kat. 45.4; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis c. b. UAB „Smulkus urmas“ v. s. Plungės rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-536/2010, kat. 69; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 7 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio statybos trestas“ v. s. Panevėžio apskrities viršinininko administracija Nr. 2A-793/2010, kat. 69, 114.11.

⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. UAB „Gameda“ v. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Nr. 2A-1042/2011, kat. 45.4.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. UAB „Požeminiai darbai“, Stulz-Wasser und Prozesstechnik GmbH v. Utenos rajono savivaldybės administracija Nr. 3K-3-407/2011, kat. 45.4; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. UAB „Pireka“ v. UAB „Neringos vanduo“ Nr. 3K-3-425/2010, kat. 45.4.

nuo viešojo pirkimo procedūros nelemia viešųjų pirkimų principų pažeidimo, kurių pažeidimas yra laikomas esminiu, nebent suinteresuotas asmuo, kuris parašo atlyginti žalą, įrodo kitaip. Todėl Lietuvos Respublikoje yra laikomasi pozicijos, kad tiekėjui priteisiama žala tik tuo atveju, jei perkančiosios organizacijos neteisėtais veiksmais yra iš esmės pažeistos jo teisės, teisėti interesai ir viešųjų pirkimų procedūra.

Danijos teismai laikosi panašios pozicijos. Tiekėjas norėdamas prisiesti žalą iš perkančiosios organizacijos turi įrodyti, kad perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų procedūros pažeidimas yra pakankamai rimtas ar esminis⁸¹. Toks perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų interpretavimas yra sąlygotas Europos Teisingumo Teismo nustatytais ES valstybės narės atsakomybės už ES teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą kriterijais. Tačiau direktyvose 89/655/EEB ir 92/13/EEB nėra nustatyta sąlyga, kad suinteresuotas asmuo, kuris teigia, kad patyrė žalą dėl perkančiosios organizacijos veiksmų, turėtų įrodyti, kad perkančiųjų organizacijų neteisėti veiksmai buvo „pakankamai rimti“, be to, nėra aišku, koks viešųjų pirkimų pažeidimas yra laikomas „pakankamai rimtu“, taip pat kyla klausimas, ar perkančiųjų organizacijų atsakomybei gali būti taikomos tokios pat sąlygos kaip ir valstybės atsakomybei, todėl tokios sąlygos („pakankamai rimto“ ar esminio viešųjų pirkimų pažeidimo) atitikimas šių direktyvų nuostatomis yra kvestionuojamas⁸². Anglijoje *Harmon* byloje Teismas nuspendė, kad žalos atlyginimas yra galimas dėl visų perkančiosios organizacijos pažeidimų nereikalaujant įrodyti, kad pažeidimo rimtumo, nors ir šioje byloje teismas konstatavo, kad buvo pakankamai rimtas bendrųjų ES principų pažeidimas⁸³.

VPI 7 straipsnio 4 dalyje, 8 straipsnio 3 dalies 6 ir 7 punkte yra numatytos sąlygos, kada perkančioji organizacija gali arba privalo nutraukti viešojo pirkimo procedūrą. Viešojo pirkimo procedūra gali būti nutraukta ir nesant perkančiosios organizacijos neteisėtiems veiksams, jei atsirado aplinkybių, kurių nebuvo galima iš anksto numatyti. Tačiau ir teisėtai nutraukus viešojo pirkimo procedūrą tiekėjai patiria tam tikrų išlaidų, pvz.: dalyvavimo viešajame konkurse ir pasiūlymo parengimo išlaidos, todėl perkančioji organizacija savo teisėtais veiksmais padaro žalą tiekėjams. Tačiau direktyvose 89/655/EEB ir 92/13/EEB tiekėjui padarytos žalos atlyginimas siejamas su perkančiosios organizacijos neteisėtais priimtais sprendimais, kurie pažeidžia viešųjų pirkimų teisės normas, ir nenurodoma, kad tiekėjui turėtų būti suteikta teisė reikalauti patirtų nuostolių dėl dalyvavimo viešojo pirkimo procedūroje, kai ši procedūra nutraukiama teisėtai. Be to, CK 6.246 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad teisėtais veiksmais

⁸¹ Treumer S. Damages for Breach of EC Public Procurement Rules from Danish Perspective// European Business Organization Law Review. 2004, Nr. 5. P. 567.

⁸² Trepte P. Public Procurement in The EU, A Practitioner's Guide, Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 561; Schebesta H. Community Law Requirements for Remedies in the Field of Public Procurement: Damages // EPPPL. 2010, Nr. 1. P. 28.

⁸³ Arrowsmith S. The Law of Public and Utilities Procurement. London: Sweet & Maxwell, 2005. P. 1421, 1422.

atsiradusi žala atlyginama tik tais atvejais, kai tai nurodyta įstatymuose. Lietuvos Apeliacinis teismas, remdamasis CK 6.948 straipsnio 3 dalimi yra nurodęs, kad *tik perkančioji organizacija turi teisę nuspręsti dėl naujų pirkimo procedūrų pradėjimo ar nepradėjimo, tačiau nutraukdamas pirkimo procedūras, privalo atlyginti ieškovo patirtas išlaidas*⁸⁴. Tačiau ši praktika neatitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, pagal kurią viešiesiems pirkimams *mutatis mutandis* netaikomos viešojo konkurso instituto normos, įtvirtintos CK XLIX skyriuje⁸⁵. Be to, dalyvavimas viešojo pirkimo procedūroje yra rizikingas visiems tiekėjams, todėl tiekėjas turėtų prisiimti galimai atsirasiančią dėl perkančiosios organizacijos teisėtų veiksmų ekonominę riziką⁸⁶. Atsižvelgiant į tai, galime teigti, kad tiekėjas, nors ir patyręs išlaidų dėl dalyvavimo viešojo pirkimo konkurse, negali reikalauti šių išlaidų atlyginimo, kai viešojo pirkimo procedūra būna nutraukta teisėtai.

Apibendrinami, galime teigti, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikoje ir doktrinoje yra įtvirtinta, kad, vadovaujantis generalinio delikto sąlygomis, perkančiosios organizacijos kaltės prezumpcija apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją, tačiau tiekėjas, norėdamas prisitiesti dėl perkančiosios organizacijos atliktų veiksmų patirtą žalą, turėtų įrodyti perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus, vadovaudamasis bendrosiomis deliktinės atsakomybės sąlygomis. Taip pat Lietuvos Respublikos teismai laikosi pozicijos, kad perkančiosios organizacijos neteisėti veiksmai turi pasireikšti, kaip esminiai VPI, jame įtvirtintų principų pažeidimai ar viešojo pirkimo procedūrų pažeidimai. Tačiau toks „esminio viešųjų pirkimų pažeidimo“ kriterijus nėra numatytas direktyvose 89/655/EEB ir 92/13/EEB. Taip pat nėra aišku, koks viešųjų pirkimų pažeidimas turėtų būti laikomas esminiu. Be to, manytina, kad tiekėjas negali reikalauti patirtų dalyvavimo viešajame konkurse ir pasiūlymo parengimo išlaidų atlyginimo, kai viešojo pirkimo procedūra nutraukiama teisėtais perkančiosios organizacijos veiksmais.

2.2.3. Priežastinis ryšys

Civilinės atsakomybės atsiradimui yra būtinas priežastinis ryšys tarp skolininko veiksmų ir padarytos žalos. Priežastinis ryšys reiškia, kad skolininko veiksmai buvo atlikti anksčiau nei atsirado žala, o atsiradusi žala yra skolininko elgesio pasekmė (CK 6.247 str.) Teisės doktrinoje nurodoma, kad priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, kad skolininko veiksmai yra pakankama, nors ir ne vienintelė, nuostolių atsiradimo priežastis, tačiau neturi būti

⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. sausio 18 d. nutartis c. b. UAB „TELE 2“ v. AB „Lietuvos dujos“ Nr. 2A-34/2008, kat. 69.

⁸⁵ Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Teismų praktika Nr. 31, 2009.

⁸⁶ Pirmosios instancijos teismo 2008 m. gegužės 14 d. nutartis byloje Icuna.Com SCRL prieš Europos Parlamentą T-383/06 ir T-71/07, II-00727.

ir pernelyg didelio nuostolių ir elgesio atotrūkio, t.y. nuostoliai neturi būti pernelyg tolimai skolininko elgesio pasekmė⁸⁷. CK 6.247 straipsnyje pateiktas priežastinio ryšio apibūdinimas leidžia daryti išvadą, kad CK įtvirtinta lankstaus priežastinio ryšio doktrina, kuri leidžia teismui konkrečioje byloje atsižvelgti į ieškovo ir atsakovo interesus ir daugelį kitų reikšmingų aplinkybių⁸⁸. Ši nuostata taip pat įtvirtinta ir teismų praktikoje, Lietuvos apeliacinis Teismas yra nurodęs: *tam, kad būtų konstatuotas priežastinio ryšio buvimas ar nebuvimas, būtina visapusiškai analizuoti atsakovo veiksmus ir bylos faktines aplinkybes*⁸⁹.

Generalinio advokato Pedro Cruz Villalón pateiktoje išvadoje yra svarstoma, ar ieškovas turėtų įrodyti priežastinį ryšį tarp perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų ar toks priežastinis ryšys gali būti preziumuojamas. Tačiau galutinės išvados šiuo klausimu jis nepateikia, nes, jo nuomone, ES valstybės narės, savo procesinės autonomijos reikalavimais, turi pačios nustatyti priežastinio ryšio reikalavimus⁹⁰.

Pagal Lietuvos Respublikos teisės doktriną ir formuojamą teismų praktiką priežastinio ryšio nustatymas civilinėse bylose skirstomas į du etapus. Pirmame etape yra nustatinėjamas faktinis priežastinis ryšys, remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija (*conditio sine qua non* testą). Pagal šią teoriją priežastinis ryšys tarp veiksmų ir atsiradusios žalos egzistuoja, jei nustatoma, kad be šių veiksmų žala nebūtų atsiradusi. Taigi šiame etape teismai sprendžia, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustato, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo⁹¹. Tokia ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija yra remiamasi daugumoje kontinentinės teisės šalių bei Europos Teisingumo Teisme⁹².

Antrame priežastinio ryšio nustatinėjimo etape yra Lietuvos Respublikos teismai remiasi jų įvardijama deliktinės atsakomybės ribas siaurinančia priežastinio ryšio teorija. Pagal šią teoriją yra nustatinėjamas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigrimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą. Taip pat svarbi yra atsakomybės

⁸⁷ Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 338.

⁸⁸ Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 338.

⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. UAB „Labtarna“ v. Trakų rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1174/2010, kat. 45.4. (S).

⁹⁰ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Konstruktie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Konstruktie BV v. Provincie Drenthe C-568/08*.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. R. B. v. Vilniaus universiteto Santariškių klinikos Nr. 3K-3-556/2005, kat. 44.5.2.15; 2008 m. birželio 9 d. nutartis c. b. UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-322/2008, kat. 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c.b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.

⁹² Koziol H., Reiner S. Tort law of the European Community // Tort and insurance law Nr. 23. Springer Wien New York. 2008. P. 415

prigimtis ir įprasta gyvenimiška rizika⁹³.

Pažymėtina, kad Didžiojoje Britanijoje vadovaujamosi ne vien tik ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija. Viešuosiuose pirkimuose Didžiojoje Britanijoje taip pat remiamasi ir adekvataus priežastinio teorija, pagal kurią priežastinis ryšys yra nustatomas, jei perkančiosios organizacijos neteisėti veiksmai padidino žalos atsiradimo galimybę⁹⁴. Didžiosios Britanijos teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad žala atlyginama atsižvelgiant į tiekėjo pateiktus įrodymus ir tikimybę laimėti viešojo pirkimo konkursą⁹⁵. Šis principas suformuotas *Harmon*⁹⁶ byloje, kurioje teismai nustatė, jog tiekėjas turėjo 90 procentų tikimybę laimėti konkursą, todėl jam buvo priteista 90 procentų planuojamų gauti pajamų pagal tiekėjo pateiktus įrodymus.

Lietuvos teismų praktikoje priežastinis ryšys dar yra skirstomas į tiesioginį ir netiesioginį. Tiesioginis priežastinis ryšys egzistuoja tada, kai teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsiranda tiesiogiai. Netiesioginis priežastinis ryšys egzistuoja, kai asmens veiksmais tiesiogiai nepadaromas neigiamas turtinis poveikis, bet sudarytos sąlygos žalai atsirasti, t. y. neteisėti veiksmai (neveikimas) nelėmė, bet pakankamu laipsniu turėjo įtakos žalai atsirasti⁹⁷. Pažymėtina, kad Europos Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad ieškinys dėl žalos atlyginimo, kuriame remiamasi viešųjų pirkimų procedūros pažeidimu taikant sutarties sudarymo kriterijus, negali būti atmestas tuo pagrindu, kad visa viešųjų pirkimų procedūra buvo neteisėta ir turėtų būti pradėta iš naujo, todėl ieškovas bet kuriuo atveju būtų patyręs nuostolių⁹⁸. Lietuvos Apeliacinis Teismas yra nurodęs, kad *neigiamų padarinių, atsiradusių dėl perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų, rizika tenka perkančiajai organizacijai. Įvertinus išdėstytas aplinkybes, sprendina, kad teismo sprendimu konstatuotas atsakovo veiksmų neteisėtumas yra susijęs teisiškai reikšmingu netiesioginiu priežastiniu ryšiu su ieškovo reikalaujamu žalos atlyginimu, nes šie veiksmai nors tiesiogiai ir nelėmė, tačiau turėjo pakankamos įtakos tam, kad pirkimo sutartis su ieškovu nebuvo sudaryta ir dėl to jis patyrė žalos*⁹⁹.

Tačiau išanalizavus Lietuvos Respublikos teismų praktiką, nėra aišku, kokia priežastinio ryšio teorija, Lietuvos Respublikos teismai remiasi analizuodami ieškovo ieškinį dėl

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. L. B., I. V., I. Z. A. v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, UAB „Telšių šilumos tinklai“ Nr. 3K-7-345/2007, kat. 44.2.4.1; 114.8.2; Teismų praktika 29.

⁹⁴ Pachnou D. The effectiveness of bidder remedies for enforcing the EC public procurement rules: a case study of the public works sector in the United Kingdom and Greece// Nottingham: University of Nottingham. 2003. P 179.

⁹⁵ Arrowsmith S. The Law of Public and Utilities Procurement, London, Sweet & Maxwell, 2005, P. 1382.

⁹⁶ Harmon CFEM Facades (UK) Ltd. v. The Corporate Officer of the House of Commons, [2002], 2L.G.L.R. 372.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis c. b. R. L., V. L. v. Z. S. ir kt. Nr. 3K-3-764/2003, kat. 39.2.2, 39.9; 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis c. b. L. K. ir V. K. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“ Nr. 3K-3-476/2008, kat. 16.2.1, Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c.b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.

⁹⁸ Arrowsmith S. The Law of Public and Utilities Procurement, London, Sweet & Maxwell, 2005, P. 1424; Europos Teisingumo Teismo byla C-315/01 Gesellschaft für Abfallentsorgung – Technik GmbH (GAT) v. Österreichische Autobahnen und Schnellstrassen AG (ÖSAG), [2003], ECR I-6351.

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c.b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.

patirtos žalos dėl perkančiosios organizacijos atliktų veiksmų. Lietuvos Respublikos teismai apsiriboja nurodydami, kad yra priežastinis ryšys yra nustatytas¹⁰⁰. Atsižvelgiant į tai, galime daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, sprendžiant perkančiosios organizacijos civilinės atsakomybės taikymo klausimą, daugiau koncentruojamasi ties kitomis civilinės atsakomybės sąlygomis, todėl nėra aišku, kokia teorija vadovaujantis turėtų būti nustatinėjamas teisinis priežastinis ryšys.

2.2.4. Žala

Kaip minėjome, generaliniu deliktu įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo privalo elgtis taip, kad kitam asmeniui nepadarėtų žalos. Asmuo, padaręs kitam asmeniui žalos, privalo ją visiškai atlyginti. Žala turi būti tiksliai įvertinta, kad nukentėjusiajam būtų atlyginta tiek, kiek jis iš tiesų prarado¹⁰¹. Kitaip tariant, asmuo, padaręs žalos, turi sugrąžinti žalą patyrusį asmenį į *status quo*. CK 249 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Taigi šiame straipsnyje yra įtvirtintas žalos skirstymas į tiesioginę ir netiesioginę žalą. Žala, įvertinta pinigais, laikoma nuostoliais.

Teisės teorijoje ir teismų praktikoje kaip ir žala, taip ir nuostoliai yra skirstomi į tiesioginius (realius) ir netiesioginius (negautos pajamas). Negautos pajamos yra asmens tikėtinos gauti lėšos (pelnas), kurios negautos dėl atsakovo neteisėtų veiksmų, sutrukdžiusių asmens veiklą, iš kurios buvo numatyta jas realiai gauti¹⁰². Negautos pajamas, kaip nuostolius, apibūdina tokie požymiai, kaip pagrįstas tikėtimumas jas gauti, jeigu pažeidimo nebūtų, ir pajamas suprantant kaip sumą, kurią sudarytų lėšos, kuriomis asmuo praturtėtų iš teisėtos veiklos. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra nurodoma, kad apie tai, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendžina pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų¹⁰³. Nuostoliai negautų pajamų forma visada yra tik tikėtini ta prasme, kad pajamos *de facto* nebuvo

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų ligoninė“ Nr. 3K-3-280/2007, kat. 45.4; 93.2.22.; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 2A-591/2011, kat. 69, 44.2.4.; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. UAB „Gameda“ v. Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos Nr. 2A-1042/2011, kat. 45.4.

¹⁰¹ 35. Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 367.

¹⁰² Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė, Prievolių teisė, ketvirtoji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009. P. 192.

¹⁰³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė, Prievolių teisė, ketvirtoji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009. P. 193; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis c. b. „Labarna“ v. Trakų rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1174/2010, kat. 45.4.

gautos ir *a priori* nėra žinoma, ar nebūtų atsiradę nenumatytų aplinkybių, dėl kurių asmuo negalėtų gauti visų planuojamų pajamų.

Direktyvose 89/665/EEB ir 92/13/EEB yra įtvirtinta tik bendrasis principas, kad valstybės narės turi numatyti galimybę priteisti atlyginti nuostolius ES teisės nuostatų ar valstybėje narėje galiojančių teisės aktų reikalavimų viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje pažeidimą patyrusiems asmenims. Tačiau šiose direktyvose nėra nurodytų sąlygų, kuriomis remiantis turėtų būti nustatinėjama žala ir jos suma. Europos Teisingumo Teismas yra nurodęs, *kad nesant ES nuostatų šioje srityje, kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistemoje turi būti nustatyti kriterijai, kuriais remiantis turi būti nustatoma ir apskaičiuojama žala, atsiradusi dėl ES teisės viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje pažeidimo, kad būtų laikomasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų*¹⁰⁴. Nors Europos Teisingumo Teismas nenurodė, kokių konkrečiai veiksnių ar priemonių valstybė narė turėtų imtis ir kaip turėtų būti paskaičiuojama žala, tačiau detalesnius argumentus ir pasvarstymus pateikė generalinis advokatas Pedro Cruz Villalón savo išvadoje. Jo nuomone, *pirmiausia reikia patikrinti, ar nuostoliai yra realūs. Be to, reikia įvertinti visas tikimybes, kad būtų galima daryti išvadą, jog nelaimėjęs konkurso dalyvis galiausiai būtų sudaręs sutartį, jei sutarties sudarymo procedūra būtų vykusį laikantis teisės normų. Taip pat reikia išnagrinėti, kas turi būti įtraukta į žalos turinį, kuris kompensacijos tikslais gali kisti pagal tai, ar atsižvelgiama tik į objektyvias išlaidas, kurių konkurso dalyvis patyrė dalyvaudamas viešajame konkurse (faktiniai nuostoliai), ar taip pat atsižvelgiama į kitus aspektus, kuriuos sunkiau įrodyti, kaip antai negautas pelnas (nuostolis dėl negauto pelno) dėl neteisėto pašalinimo iš konkurso*¹⁰⁵.

Tiek direktyva 89/665/EEB ir tiek direktyva 92/13/EEB, nepaneigia valstybių narių laisvės nustatyti, kad viešųjų pirkimų pažeidimą patyręs asmeniui būtų priteisti ir netiesioginiai nuostoliai - negautas pelnas. Be to, pasak generalinio advokato Pedro Cruz Villalón, *visi žala dėl ES teisės pažeidimo patyrę asmenys turi turėti galimybę reikalauti ją atlyginti, negalima sutikti, kad nuostolis dėl negauto pelno būtų nelaikomas atlygintina žala*¹⁰⁶. Taip pat jo nuomone, siekiant veiksmingos kompensacijos, yra būtina į žalos atlyginimą įtraukti mokėtinas palūkanas.

Atsižvelgiant į minėtą Europos Teisingumo Teismo sprendimą ir generalinio advokato Pedro Cruz Villalón pateiktą išvadą yra būtina išanalizuoti Lietuvos Respublikos teismų praktiką.

¹⁰⁴ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Constructie, van Spijker Infrabouw BV, de Jonge Constructie BV prieš Provincie Drenthe*, C-568/08, OL C 55, 2011 2 19; Europos Teisingumo Teismo 2010 m. rugsėjo 30 d. sprendimas *Stadt Graz prieš Strabag AG, Teerag-Asdag AG, Bauunternehmung Granit GesmbH* C-314/09, OL C 317, 2010 11 20.

¹⁰⁵ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Constructie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe* C-568/08

¹⁰⁶ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Constructie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe* C-568/08

Pirmiausia, Lietuvos teismų praktikoje yra įtvirtinta, kad asmuo, norėdamas prisiteisti žalą (nuostolius) dėl perkančiosios organizacijos atliktų neteisėtų veiksmų, turi įrodyti patirtos žalos dydį, bei tai, kad jas buvo numatyta gauti iš anksto. Asmens patirta žala apima yra išlaidas, nuostolius, tam tikrus kaštus bei negautas pajamas. Atsižvelgiant į tai, kad asmeniui negali būti atlyginama daugiau, nei jis prarado, ir kad jis negali praturtėti kitos asmens, nors ir atlikusio tam tikrus neteisėtus veiksmus, sąskaita, tai negautomis pajamomis yra laikomas negautas grynas pelnas, kuris turi būti įrodomas. Lietuvos teismų praktikoje, įtvirtinta, *kad negautos pajamos neturi būti suprantamos kaip visos tikėtinos gauti iš asmens veiklos sumos, neatskaičius sąnaudų. Atskaičius iš visų pajamų (įplaukų) sąnaudas, gaunamas ikimokestinis pelnas. Jis dar nesudaro negautų pajamų, kaip nuostolių, nes tik nuo šios sumos atskaičius pelno mokesť pagal Pelno mokesčio įstatymą, asmeniui liktų grynas pelnas, t. y. tuo, kuo būtų pagerėjusi nukentėjusio asmens turtinė padėtis*¹⁰⁷. Ši teismų praktika, autorės nuomone, yra teisinga ir pagrįsta. Asmeniui, kuris patyrė nuostolius dėl perkančiosios organizacijos veiksmų, turėtų būti atlyginamos tik realūs nuostoliai, todėl atsižvelgiant į tai, kad tiekėjas, jei būtų laimėjęs viešąjį pirkimą, būtų turėjęs tam tikrą išlaidų (sąnaudų), tai tos sąnaudos turėtų būti eliminuojamos, iš prašomų priteisti nuostolių. Be to, remiantis Pelno mokesčio įstatymo¹⁰⁸ 12 straipsnio 12 punktu, asmens gautas žalos atlyginimas yra neapmokestinamas pelno mokesčiu, todėl asmuo turėtų atskaityti pelno mokesť iš prašomų priteisti pajamų, nes, jei šis asmuo būtų laimėjęs viešojo pirkimo konkursą, jis būtų privalėjęs pelno mokesť sumokėti valstybei, todėl realių pajamų iš tos sumos nebūtų gavęs. Tačiau Lietuvos apeliacinis Teismas yra nurodęs, kad *ieškovo vykdoma ūkinė veikla (šilumos pardavimas) yra susijusi su gamybine rizika, (techniniais gedimais tiekiant šiluminę energiją ir panašiai), į kurią, skaičiuodamas nuostolius, ieškovas taip pat neatsižvelgė. Ieškovo suskaičiuoti nuostoliai pagrįsti sėkmingos gamybinės – ūkinės veiklos prielaida ir dar ir todėl visiškai realiais negali būti laikomi*¹⁰⁹. Šis apeliacinės instancijos sprendimas buvo apskūstas Lietuvos Respublikos Aukščiausiajam Teismui, kuris pripažino, kad tokios apeliacinės instancijos *teismo išvados nėra pagrįstos nei proceso metu įrodinėtomis bei išnagrinėtomis aplinkybėmis, nei teisės aktų nuostatomis. Apeliacinės instancijos Teismas nenustatė jo nurodytų, ieškovo turėtinų išlaidų dydžio, atitinkamų išlaidų atsiradimo ar jų minusavimo apskaičiuojant negautas pajamas teisinio pagrindo*¹¹⁰. Autorės nuomone, toks teismo

¹⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis c.b. UAB „Panevėžio miestprojekta“ v. Jonavos rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-249/2010, kat. 52.4.; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis c.b. UAB „Labtarna“ v. Trakų rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1174/2010, kat. 45.4.; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 2 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų lignoninė“, UAB „Lenauda“ Nr. 2A-179/2005, kat. 69.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų lignoninė“, UAB „Lenauda“ Nr. 3K-3-623/2005, kat. 21.4.1.1.; 24.1.; 44.2.4.1.; 44.8.; 45.4.; 55.; 69.; 114.4

sprendimas yra teisingas ir pagrįstas, nes apskaičiuojant patirtus nuostolius preziumuoti techninius gedimus, avarijas, remtis gamybine rizika, kuri negali būti objektyviai įvertinta ir pagrįsta, nėra jokio teisinio pagrindo bei neatitinka nei teisingumo, nei sąžiningumo, nei protingumo principų. Be to, toks vertinimas prieštarautų ir Europos Teisingumo Teismo sprendimui, nes toks asmens nuostolių, patirtų dėl perkančiosios organizacijos atliktų neteisėtų veiksmų, įrodinėjimo vertinimas būtų mažiau palankus nei kitų ieškinių, kuriuose prašoma priteisti negautas pajamas, įrodinėjimo vertinimas, todėl būtų pažeidžiamas lygiavertiškumo principas, ir prisiteisti negautas pajamas iš perkančiosios organizacijos taptų pernelyg sudėtinga, todėl būtų pažeidžiamas veiksmingumo principas.

Antra, asmuo norėdamas prisiteisti patirtą žalą (nuostolius) iš perkančiosios organizacijos, turi įrodyti, kad padaryta žala ar atsiradę nuostoliai yra realūs, o ne spėjamojo, hipotetinio pobūdžio. Reali žala (nuostoliai) yra asmens patirti tiesioginiai nuostoliai. Viešuosiuose pirkimuose prie tiesioginių nuostolių galėtume priskirti:

- 1) pasiūlymo parengimo ir pateikimo perkančiajai organizacijai išlaidos bei kitas tiekėjo patirtos sąnaudos, susijusias su dalyvavimu viešųjų pirkimų konkurse;
- 2) išlaidos, susijusios su perkančiosios organizacijos neteisėtai priimtų sprendimų ikiteismine tvarka ginčijimu;
- 3) patirtų nuostolių įvertinimo išlaidos.

Tiekėjas gali reikalauti atlyginti patirtas išlaidas, susijusias su perkančiosios organizacijos neteisėtai priimtų sprendimų ikiteismine tvarka ginčijimu, ir patirtų nuostolių įvertinimo išlaidas remdamasis CK 6.249 straipsnio 4 dalies 2 ir 3 punktais. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios išlaidos turi būti protingos ir pagrįstos.

Direktyvos 92/13/EEB 2 staipsnio 7 dalyje, numatyta, kad tiekėjas turi teisę pareikšti ieškinį, kuriame būtų prašoma priteisti pasiūlymo parengimo ar dalyvavimo viešojo pirkimo procedūroje išlaidas. Išanalizavus Lietuvos Respublikos teismų praktiką, matyti, kad tiekėjui pasiūlymo parengimo išlaidos, kurios buvo sumokėtos tretiesiems asmenims, buvo priteistos tik vienoje byloje¹¹¹. Autorės nuomone tokia situacija yra dėl to, kad pasiūlymus viešajam pirkimui dažniausiai rengia patys tiekėjai, kurie patys prisiima su jų veikla susijusią ekonominę riziką. Tiekėjui įvertinti pasiūlymo parengimo išlaidas, kai pasiūlymą viešajam pirkimui rengia tiekėjo darbuotojai, yra sudėtinga, nes tiekėjo darbuotojams atlyginimas turi būti mokamos visais atvejais neatsižvelgiant į tai, ar jie rengė pasiūlymą viešajam pirkimui ar ne. Danijoje *Magnus* byloje teismas priteisė tiekėjui dalyvavimo viešajame pirkime tiek „išorines“ išlaidas – išlaidas

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio Teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartyje c. b. UAB „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69., tiekėjui priteisė 50 Lt mokesčių už dalyvavimą konkurse, 17 Lt mokesčių už juridinių asmenų registro trumpąjį išrašą, 36,55 Lt mokesčių už žinybinio registro pažymos (išrašo) išdavimą, 200 Lt mokesčių už pasiūlymo laidavimo – draudimo liudijimo išdavimą, 1 667,02 Lt atlygį už dokumentų konkursui paruošimą.

už teisinės paslaugas dėl viešojo pirkimo procedūros konsultavimo, tiek tiekėjo patirtas „vidines“ išlaidas – darbuotojui sumokėtą darbo užmokestį atsižvelgiant į darbuotojo valandos darbo užmokestį ir darbuotojo sugaištą laiką viešojo pirkimo pasiūlymo parengimui¹¹². Pažymėtina, kad Pirmosios Instancijos Teismas, vertindamas ES institucijų atsakomybę, yra nurodęs, kad pasiūlymo viešajam konkursui parengimo išlaidas turi padengti pati įmonė, kuri nusprendė dalyvauti viešojo pirkimo procedūroje, nes dalyvavimas viešojo pirkimo konkurse neužtikrina, kad ši įmonė bus laimėtoja. *Iš to išplaukia, kad iš principo išlaidos, kurių patyrė konkurso dalyvis dėl dalyvavimo jame, nėra atlygintina žala. Tačiau ši nuostata negali būti taikoma tuomet, kai vykdant konkurso procedūrą buvo pažeista ES teisė ir tai sumažino konkurso dalyvio galimybes jame nugalėti, nes būtų pažeisti teisinio tikrumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai*¹¹³. Autorės nuomone toks dalyvavimo viešojo pirkimo konkurse išlaidų priteisimas yra pagrįstas, nes jei nebūtų buvę perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų ir tiekėjas būtų laimėjęs viešąjį konkursą, tai šios išlaidos būtų jam buvusios padengtos. Be to, reiktų įvertinti ir tai, kad tiekėjo darbuotojai būtų galėję tas valandas, kurias skyrė pasiūlymo viešajam konkursui parengimui, skirti kitų projektų rengimui, dėl kurių tiekėjas būtų galėjęs gauti pelną.

Netiesioginiais nuostoliais yra laikomos asmens negautos pajamos. Remiantis Lietuvos Respublikos teismų praktika, vien tik perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumas nėra pagrindas priteisti žalą potencialiems tiekėjams, norint įrodyti negautų pajamų realumą, tiekėjui būtina įrodyti, kad jis būtų laimėjęs viešąjį konkursą, jei perkančioji organizacija būtų laikiusis viešojo pirkimo konkurso sąlygų ir teisės aktų reikalavimų, ir kad jam buvo užkirstas kelias pajamoms gauti dėl šių neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų¹¹⁴. Pajamos būtų gaunamos, jeigu tiekėjas laimėtų konkursą ir įgytų teisę vykdyti viešojo pirkimo sutartį, t. y. įgytų teisę vykdyti veiklą, kuri duotų jam pajamų. Taigi Lietuvos Respublikos teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad tiekėjas, norėdamas prisitiesti tiek tiesioginius nuostolius, tiek netiesioginius nuostolius, turi įrodyti pajamų realumą – t. y. įrodyti, kad jis būtų laimėjęs konkursą.

Tačiau direktyvos 92/13/EEB 2 staipsnio 7 dalyje nurodoma, kad tiekėjas turi įrodyti, kad jis būtų turėjęs *realią galimybę* laimėti viešojo pirkimo konkursą, o ne tai, kad jis tikrai būtų laimėjęs viešojo pirkimo konkursą, jei nebūtų perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų.

¹¹² 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimas Forlaget Magnus A/S v. Told-og Skattestyrelsen.

¹¹³ 1998 m. gruodžio 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimo Embassy Limousines & Services prieš Parlamentą, T-203/96, Rink. p. II-4239, 75 ir 97 punktai ir 1998 m. Pirmosios instancijos teismo sprendimo TEAM prie Komisiją, T-13/96, Rink. p. II-4073, 70-72; Europos Bendrijų Pirmosios Instancijos Teismas 2005 m. kovo 17 d. bylos Nr. T-160/03 AFCon Management Consultants ir kt. v. Europos Bendrijų komisija.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VŠĮ „Biržų ligoninė“ Nr. 3K-3-280/2007, kat. 45.4; 93.2.22; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 2A-591/2011, kat. 69, 44.2.4.; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. UAB „Gameda“ v. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Nr. 2A-1042/2011, kat. 45.4.

Pasak generalinio advokato Pedro Cruz Villalón, iš esmės nagrinėjantis žalos atlyginimo dėl viešojo pirkimo konkurso pažeidimo bylą Teismas privalo taikyti turimais įrodymais grindžiamas abstrakčias formuluotes, leidžiančias teigti, *jog yra tiesai artima tikimybė*, kad konkurso nelaimėjęs dalyvis būtų jį laimėjęs, jei būtų buvę laikomasi teisės aktu¹¹⁵. Profesorius C. H. Bovis taip pat laikosi tokios nuomonės, kad „realios galimybės“ testas turėtų būti taikomas bet kokiems ieškiniams dėl žalos atlyginimo kylantiems tiek iš direktyvos 92/13/EEB, tiek iš direktyvos 89/665/EEB¹¹⁶. Autorės nuomone, Lietuvos Respublikos teismai turėtų vadovautis „realios galimybės“ testu, nes tiekėjui įrodinėjant, kad jis tikrai būtų laimėjęs konkursą, ypač, kai vertinant pasiūlymus taikomas ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus, yra sudėtinga.

Tačiau tada iškyla klausimas, ar asmuo, gali reikalauti atlyginti jo manymu patiriamus nuostolius dėl to, kad perkančioji organizacija nepaskalbia viešojo pirkimo konkurso, nors pagal teisės aktus ji turėtų tokį konkursą paskelbti. Šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad *viešojo pirkimo konkurso nepaskelbimas dar nereiškia, kad konkrečiam potencialiam pirkimo konkurso dalyviui, net jei jų yra labai apibrėžtas skaičius, daroma žala. Pajamos būtų gaunamos ne tik dėl konkurso paskelbimo. Dar yra reikalinga teisės vykdyti tiekimus gavimas po konkurso, t. y. reikia laimėti konkursą. Potencialus tiekėjas turi įrodyti, kad jam užkertamas kelias pajamoms gauti, neskelbiant viešo konkurso, pagal kurio rezultatus jis turėtų vykdyti tiekimus. Tik konkurso nepaskelbimas, kai jame gali dalyvauti keli asmenys ir tiekėjas nėra aiškus, potencialaus tiekėjo galimybes gauti pajamų iš galimų tiekimų daro hipotetines, spėjamas, bet ne realiai numatomas gauti. Tokios pajamos neatitinka pagal teisės doktriną ir praktiką negautoms pajamoms keliamų reikalavimų*¹¹⁷. Autorės nuomone tokia praktika yra pagrįsta, nes kaip minėjome anksčiau, įrodant patirtą žalą, reiktų vadovautis realios galimybės principu, kadangi viešojo pirkimo konkursas nebuvo paskelbtas, tai nėra aišku, kiek tiekėjų būtų pareiškę norą dalyvauti šiame viešojo pirkimo konkurse ir kokios būtų konkurso sąlygos, pagal kurias tiekėjas turėtų galimybę laimėti viešojo pirkimo konkursą.

Trečia, asmuo norėdamas prisiteisti patirtus nuostolius iš perkančiosios organizacijos, turi įrodyti, kad šie nuostoliai yra atsiradę dėl perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų. Kadangi perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus autorė analizavo anksčiau, todėl aptarinėti perkančiosios organizacijos antrą kartą yra netikslinga.

Be to, kaip minėjome, pasak generalinio advokato Pedro Cruz Villalón, į tiekėjui

¹¹⁵ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Konstruktie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Konstruktie BV v. Provincie Drenthe C-568/08*

¹¹⁶ Bovis H. Ch. *EU Public Procurement Law*. Northampton: Edward Elgar, 2007. P. 439.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų ligoninė“ Nr. 3K-3-280/2007, kat. 45.4; 93.2.22

atlyginamos žalos dydį turėtų būti įtraukiamos palūkanos¹¹⁸. Palūkanos Lietuvos Respublikoje atlieka mokėjimo arba kompensuojamąją funkciją¹¹⁹. Tiekėjas, remdamasis CK 6.37 straipsnio 2 dalimi, gali reikalauti procesinių palūkanų, kurios yra priteisiamos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo dienos. CK 6.37 straipsnyje nurodoma pareiga mokėti palūkanas kyla, kai tai yra nustatytos įstatymuose arba šalių susitarime. CK 6.210 straipsnyje yra reglamentuoja prievolė mokėti palūkanas tik, kai yra praleistas piniginės prievolės įvykdymo terminas. VPI neįtvirtina pareigos perkančiajai organizacijai mokėti palūkanas, jei dėl jos neteisėtų veiksmų buvo padaryta žala viešajame pirkime dalyvavusiam asmeniui. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą, galime teigti, kad tiekėjui yra numatyta galimybė reikalauti priteisti procesines palūkanas.

Pažymėtina, kad CK 6.250 straipsnyje įtvirtinta, galimybė reikalauti neturtinės žalos atlyginimo. Manytina, kad tiekėjo atžvilgiu neturtinė žala galėtų pasireikšti dalykinės reputacijos, kuri suprantama, kaip jo geras vardas, teigiamas vertinimas ir požiūris visuomenėje ir verslo aplinkoje¹²⁰, pablogėjimu. Tačiau neturtinė žala atlyginama tik tuo atveju, jei tai yra nurodyta įstatymuose. VPI nenustatyta, kad tiekėjas galėtų reikalauti neturtinės žalos atlyginimo. Tačiau, tiekėjui būtų galimybė remtis CK 2.24 straipsniu, jei perkančioji organizacija paskleistų tikrovės neatitinkančius duomenis apie tiekėją, kurie pablogintų jo reputaciją. Duomenų paskleidimas pagal Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo praktiką, suprantamas kaip duomenų perdavimas bent vienam trečiajam asmeniui, t. y. bet kokiam asmeniui išskyrus tą, apie kurį tie duomenys skleidžiami. Tikrovės neatitinkantys duomenys gali būti paskleisti bet kokiais būdais (žodžiu, raštu, laišku, įsakymu ir pan.) ir bet kokiomis priemonėmis (per visuomenės informavimo priemones, elektroniniu paštu, internetu ir pan.)¹²¹.

Tiekėjas, reikalaudamas neturtinės žalos atlyginimo turėtų įrodyti, kad perkančioji organizacija bent vienam trečiajam asmeniui paskleidė duomenis, neatitinkančius tikrovės, o perkančioji organizacija turėtų paneigti savo paskleistų duomenų neatitikimo tikrovei prezumpciją (CK 2.24 straipsnis 1 dalis). Paminėtina, kad Pirmosios Instancijos Teismas, *sprendime, kuriuo atmestas ieškovės pasiūlymas, nurodoma, kad ieškovė neatitiko atrankos kriterijų, susijusių su techniniais ir finansiniais pajėgumais. Sprendimui nėra ko prikišti, nes jame tinkamais žodžiais paaiškinama, kad personalas, patirtis, apyvarta bei pastaruoju metu ieškovės vykdomi projektai buvo pripažinti pernelyg menki, kad Parlamentas jai galėtų patikėti*

¹¹⁸ Advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Constructie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Constructie BV v. Provincie Drenthe C-568/08*.

¹¹⁹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. *Civilinė teisė, Prievolių teisė, ketvirtoji laida*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 209.

¹²⁰ Cirtautienė S. *Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas*: monografija. Vilnius: Justitia, 2008. P. 162

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis c. b. A. G. v. Lietuvos Respublikos valstybė Nr. 3K-3-183/2008, kat. 24.2; 26.6; 44.2.4.1; 44.2.4.2; 44.5.2; 94.5; 113.9.

tokios apimties projektą, koks yra nagrinėjamas pirkimas. Tokie pasiūlymo atmetimo teiginiai savaime negali būti laikomi keliančiais grėsmę ieškovės reputacijai. Akivaizdu, kad tokie paaiškinimai būtinai sukelia neigiamus pasiūlymo arba dalyvio savybių vertinimus. Vis dėlto iš tokių neigiamų vertinimų iš principo negalima daryti išvados, kad jie kelia grėsmę nagrinėjamo dalyvio reputacijai, jeigu suformuluoti be kritikos ir yra pagrįsti faktais¹²². Taip pat Pirmosios Instancijos Teismas laikosi pozicijos, kad dalyvavimas viešame konkurse, esant viešam konkuravimui, yra vienodai rizikingas visiems dalyviams ir vieno konkurso dalyvio pašalinimas, remiantis konkurso taisyklėmis, nėra savaime žalingas, todėl sprendimas pasirašyti sutartį su kita įmone savaime nelemia nelaimėjusio tiekėjo reputacijos pablogėjimo¹²³. Pažymėtina, kad *AFCOn*¹²⁴ byloje, ieškovė norėdama prisiteisti neturtinę žalą įrodinėjo, kad, jai nelaimėjus viešojo pirkimo dėl paraiškų konkurso metu įvykusių pažeidimų, ji atsidūrė „juodajame sąrašė“ ir dėl šios priežasties pablogėjo reputacija, tačiau tokie ieškovės teiginiai buvo laikomi nepagrįstais, nes ieškovė neįrodė jog egzistuoja koks nors „juodasis sąrašas“, todėl ieškovės tariama neturtinė žala nebuvo patirta, tikra ir konkreti.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad tiekėjas galėtų reikalauti neturtinės žalos atlygimo, jei perkančioji organizacija paskleistų apie tiekėją tikrovės neatitinkančią informaciją, nepagrįstą jokiais faktais, ir dėl kurios paskleidimo pablogėtų tiekėjo reputacija. Tačiau pagrįsti perkančiosios organizacijos sprendimai, kurie nurodo priežastis, kodėl tiekėjas neatitinka atrankoje ar specifikacijoje keliamų kriterijų, nesuteikia pagrindo tiekėjui reikalauti netiesioginės žalos atlyginimo. Taip pat, tiekėjo pašalinimas iš viešojo pirkimo konkurso ar viešojo pirkimo konkurso nelaimėjimas savaime nelemia tiekėjo reputacijos pablogėjimo. Tačiau, paminėtina, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikos dėl to, kad tiekėjas reikalautų neturtinės žalos atlyginimo dėl perkančiosios organizacijos tikrovės neatitinkančių duomenų paskleidimo, nėra. Be to, yra mažai tikėtina, kad perkančioji organizacija galėtų paskleisti tikrovės neatitinkančius duomenis, nes jų priimami sprendimai būna paremti tiekėjų pateiktais pasiūlymais, viešojo pirkimo komisijos posėdžių protokolais bei ir kitais dokumentais.

¹²² Pirmosios instancijos teismo 2008 m. gegužės 14 d. nutartis byloje *Icuna.Com SCRL* prieš Europos Parlamentą T-383/06 ir T-71/07, II-00727.

¹²³ Pirmosios instancijos teismo pirmininko 2004 m. liepos 27 d. nutartis byloje *TQ3 Travel Solutions Belgium SA* prieš Europos Bendrijų Komisiją T-148/04 R, II-03027.

¹²⁴ Pirmosios instancijos teismo (penktoji kolegija) 2005 m. kovo 17 d. sprendimas *AFCOn Management Consultants, Patrick Mc Mullin ir Seamus O'Grady* prieš Europos Bendrijų Komisiją. T-160/03, II-00981.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikoje viešųjų pirkimų reglamentavimas prasidėjo 1992 m. Tačiau pirmuosiuose teisės aktuose, reguliuojančiuose viešųjų pirkimų tvarką, nebuvo numatytos procedūros, kuriomis remiantis tiekėjas galėjo reikalauti žalos atlyginimo. Tiekėjas savo pažeistas teises ir teisėtus interesus galėjo ginti tik remdamasis 1964 m. CK įtvirtintomis bendrosiomis deliktinės žalos atlyginimo nuostatomis. 1999 m. pasikeitusiame VPI buvo įtvirtinta, kad tiek tiekėjas, tiek perkančioji organizacija gali kreiptis į teismą, reikalaudami patirtų nuotolių atlyginimo, jeigu kuris nors iš šių asmenų nevyko viešųjų pirkimų tvarką reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų. Toks teisinis reglamentavimas liko nepakitęs iki 2010 m. pradžios, kada buvo priimtas šiuo metu galiojantis VPI pakeitimas, kuriame įtvirtintas iš esmės pasikeitęs žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinis reguliavimas.

2. Atlikus anketinę apklausą, paaiškėjo, kad šiuo metu VPI 96 straipsnis, kuris reglamentuoja tiekėjo teisę į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose, daugumai tiekėjų atrodo neaiškus, nelogiškas, sunkiai suprantamas. Sistemiskai išanalizavus VPI 96 straipsniu įtvirtintą teisinį žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose reguliavimą, nėra aišku, kokių tiksliai pareigų turi laikytis perkančioji organizacija, ar tiekėjas gali reikalauti tiek netiesioginės, tiek tiesioginės žalos atlyginimo, bei kokias civilinės atsakomybės sąlygas turi įrodyti tiekėjas, prašydamas priteisti patirtą žalą. Taigi šiuo metu galiojantis VPI 96 straipsnis neatitinka teisės normai keliamų kriterijų.

3. Viešuosiuose pirkimuose kreiptis į teismą dėl perkančiosios organizacijos veiksmų padarytos žalos atlyginimo turi teisę kiekvienas teisiškai suinteresuotas viešojo pirkimo sutarties sudarymu asmuo. Tačiau šis asmuo taip pat turėtų būti atidus, apdairus, rūpestingas, sąžiningas, todėl sąžiningas tiekėjas iš pradžių turėtų išnaudoti visas pažeistų teisių gynimo priemones ir siekti sudaryti viešojo pirkimo sutartį, nes priešingu atveju galima teigti, kad tiekėjas gali būti praradęs teisinį suinteresuotumą viešojo pirkimo sutarties sudarymu. Tačiau, jei perkančiosios organizacijos sprendimų neteisėtumas paaiškėja tik vėliau, kai tiekėjas jau nebegali pasinaudoti kitomis pažeistų teisių gynimo priemonėmis, tiekėjui neturėtų būti užkirstas kelias reikalauti žalos atlyginimo dėl tokių perkančiosios organizacijos sprendimų, nors šių sprendimų tiekėjas ir neginčijo.

4. Remiantis dabartiniu CK įtvirtintu teisiniu reguliavimu, tiekėjas, kuris reikalauja žalos atlyginimo iš perkančiosios organizacijos, turėtų įrodyti visas civilinės atsakomybės sąlygas, išskyrus kaltę, kuri Lietuvos Respublikos doktrinoje ir teismų praktikoje yra preziumuojama. Tačiau, remiantis Europos Teisingumo Teismo praktika, perkančiajai organizacijai turi būti taikoma civilinė atsakomybė be kaltės, nes tiekėjas galėtų prarasti

nuostolių atlyginimą, jei perkančiajai organizacijai pavyktų įrodyti savo kaltės nebuvimą, o tokia situacija prieštarautų direktyvos 89/665/EEB esmei. Kadangi CK 6.248 straipsnio 1 dalyje įtvirtina, kad griežta skolininko atsakomybė turi būti numatyta įstatyme, todėl manytina, kad autorės darbo pradžioje įtvirtinta hipotezė pasitvirtino. Atsižvelgiant į tai, yra siūlytina įstatymų leidėjui įtvirtinti aiškų, suprantamą, logišką teisinį reguliavimą, kuriame būtų numatyta perkančiosios organizacijos griežta atsakomybė.

5. Tiekėjas, reikalaujamas patirtos žalos atlyginimo, turėtų įrodyti perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus. Lietuvos Respublikos teismai laikosi pozicijos, kad tiekėjas turi įrodyti, jog neteisėtais perkančiosios organizacijos veiksmais buvo iš esmės pažeistos tiekėjo teisės, teisėti interesai ir viešųjų pirkimų procedūra. Dažniausiai esminiu pažeidimu laikomas VPI įtvirtintų principų pažeidimas. Tačiau direktyvose 89/655/EEB ir 92/13/EEB yra reikalaujama, kad asmeniui, patyrusiam dėl perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų nuostolių, būtų užtikrintas patirtų nuostolių atlyginimas, ir nėra nustatytas „esminio viešųjų pirkimų“ pažeidimo kriterijus. Taip pat nėra aišku, ar vien tik VPI principų pažeidimas turėtų būti laikomas esminiu. Šis „esminio pažeidimo“ kriterijus yra nustatytas ES valstybės narės deliktinėje atsakomybėje dėl ES teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytos žalos, todėl vien tokiu kriterijumi neturėtų būti vadovujamasi, reikalaujant įrodyti perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus.

6. Tiekėjas, prašydamas priteisti patirtą žalą, turėtų įrodyti priežastinį ryšį tarp patirtos žalos ir perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų. Tačiau Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, sprendžiant perkančiosios organizacijos civilinės atsakomybės taikymo klausimą, daugiau koncentruojamasi ties kitomis civilinės atsakomybės sąlygomis, todėl nustačius perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus ir tiekėjo patirtą žalą, Lietuvos Respublikos teismai dažniausiai nepasisako, kokia priežastinio ryšio teorija vadovaujantis turėtų būti nustatinėjamas ar buvo nustatytas teisinis priežastinis ryšys, o tiesiog konstatuoja jo buvimą.

7. Įgyvendindamos direktyvų 89/665/EEB ir 92/13/EEB nuostatas, valstybės narės turi nusistatyti, kokias kriterijais vadovaujantis turėtų būti nustatomi ir apskaičiuojami tiekėjo patirti nuostoliai. Manytina, kad tiekėjui turėtų būti suteikta teisė reikalauti tiek tiesioginių, tiek netiesioginių nuostolių atlyginimo, bei palūkanų. Lietuvos Respublikoje yra numatyta galimybė tiekėjui reikalauti procesinių palūkanų bei visų nuostolių atlyginimo (įskaitant ir negautą pelną), tačiau tiekėjas turi įrodyti patirtos žalos dydį. Reikalauti atlyginti pasiūlymo parengimo išlaidas tiekėjas turi teisę tik tuomet, kai vykdant viešojo pirkimo konkurso procedūrą buvo pažeisti viešųjų pirkimų teisinio reglamentavimo reikalavimai. Pasiūlymo parengimo išlaidos turėtų apimti ir tiekėjo sumokėtą darbuotojams atlyginimą už pasiūlymo rengimo laikotarpį.

8. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje įtvirtinta, kad tiekėjas, norėdamas priteisti

negautas pajamas, turi įrodyti jų realumą, t. y. įrodyti, kad jis tikrai būtų laimėjęs viešojo pirkimo konkursą, jei nebūtų perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų. Tačiau atsižvelgiant į užsienio šalių doktriną, bei direktyvą 92/13/EEB turėtų būti taikomas „realios galimybės“ testas. Iš tiekėjo neturėtų būti reikalaujama, kad jis įrodytų, jog jis būtų laimėjęs viešojo pirkimo konkursą 100 %, tačiau tiekėjas turėtų įrodyti, jog yra tiesai artima ar didelė tikimybė, pavyzdžiui, 80-90%, kad jis būtų laimėjęs viešojo pirkimo konkursą, jei nebūtų perkančiosios organizacijos neteisėtų veiksmų.

9. Manytina, kad neturtinės žalos atlyginimo tiekėjas galėtų reikalauti, jei perkančioji organizacija, paskleidusi tikrovės neatitinkančią informaciją, pablogintų tiekėjo reputaciją. Tačiau perkančioji organizacija turėtų paskleisti bent vienam trečiajam asmeniui apie tiekėją tikrovės neatitinkančią informaciją, nepagrįstą jokiais faktais. Todėl perkančiosios organizacijos pagrįsti faktais paaiškinimai dėl tiekėjo pašalinimo iš viešojo pirkimo konkurso ar viešojo pirkimo konkurso sutarties sudarymas su kitu tiekėju nėra pagrindas reikalauti neturtinės žalos atlyginimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo“) // Vyriausybės žinios. 1964, Nr. 19-138.
6. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000; 2002, Nr. 118-5296; 2003, Nr. 57-2529, Nr. 123-5579; 2004, Nr. 7-130, Nr. 96-3520, Nr. 116-4321.
7. Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 56-1809.
8. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 21-1, 94-1, 95-1, 95-2 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 25-1174.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos ir saugumo srityje, įstatymas // Valstybės žinios. 2011, Nr. 85-4135.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“ // Valstybės žinios. 1992, 20-604.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1992, 24-716.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl Valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 33-778.

Tarptautiniai dokumentai

13. 1971 m. liepos 26 d. Tarybos direktyva 71/305/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Oficialusis leidinys L 185, 1971-08-16.

14. 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Tarybos Direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. Oficialusis leidinys L 395, 1989-12-30.

15. 1992 m. vasario 25 d. Europos Tarybos Direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo. Oficialusis leidinys L 076, 1992-03-23.

16. 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo (2007/66/EB). Oficialusis leidinys L 335, 2007-12-20.

17. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Oficialusis leidinys L 134, 2004.

18. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo. Oficialusis leidinys L 134, 2004.

19. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. Oficialusis leidinys L 216, 2009-01-30.

Kita literatūra

20. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė, Prievolių teisė, ketvirtoji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2009.

21. Ambrazevičienė, R. Viešųjų pirkimų valstybinio reguliavimo politikos raida Lietuvoje // Jurisprudencija : mokslo darbai. Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2004, T. 59(51).

22. Arrowsmith S. The Law of Public and Utilities Procurement. London: Sweet & Maxwell, 2005.

23. Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio

kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.

24. Beinoravičius D. Teisės ir įstatymo santykis: daktaro dis.soc. mokslai: teisė (01 S) // Lietuvos teisės universitetas, 2003.

25. Bovis H. Ch. Developing public procurement regulation: jurisprudence and its influence on law making // *Common Market Law Review*. 2006, Nr. 43.

26. Bovis H. Ch. *EU Public Procurement Law*. Northampton: Edward Elgar, 2007.

27. Cirtautienė S. Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas: monografija. Vilnius: Justitia, 2008.

28. C. van Dam. *European Tort Law*. Oxford University Press. 2006.

29. De Koninck C. *European Public Procurement Law: Remedies Pt. 2*. London: Wolters Kluwer Law & Business, 2009.

30. Harlow C. *States liability: tort and beyond*. Oxford: Oxford University press, 2004.

31. Koziol H., Reiner S. *Tort law of the European Community* // Springer Wien New York. *Tort and insurance law* Nr. 23. 2008.

32. Mikelėnas V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

33. Mizaras. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.

34. Norkūnas A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas // *Jurisprudencija*. 2002, t. 28 (20).

35. Pachnou D. *The effectiveness of bidder remedies for enforcing the EC public procurement rules: a case study of the public works sector in United Kingdom and Greece*. Nottingham: Nottingham University, 2003.

36. Schebesta H. *Community Law Requirements for Remedies in the Field of Public Procurement: Damages* // *EPPPL*. 2010, Nr. 1

37. Soloveičikas D. *Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės viešuosiuose pirkimuose, Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. T. 70.

38. Soloveičikas D. *Public Procurement in Lithuania: The Ongoing Development* // *EPPPL*. 2009, Nr.2.

39. Treumer S. *Damages for Breach of EC Public Procurement Rules from Danish Perspective*// *European Business Organization Law Review*. 2004, Nr. 5.

40. *Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union*// OECD Publishing. *Sigma Papers*. Nr. 41, žr. internete adresu: <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60q9vkl-t-en> (prisijungimo laikas 2011-11-30).

41. Public Procurement Review Procedures // OECD Publishing. Sigma Papers, Nr. 30. P. 28 <http://dx.doi.org/10.1787/5kml60w0qbfv-en> (prisijungimo laikas 2011-11-30).

Teismų praktika

42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 90-3529, Valstybės žinios. 2006, Nr. 137.

43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 36-1390.

44. Konstitucinio Teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 09/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“, Lietuvos Respublikos asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo (1998 m. kovo 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ (1992 m. balandžio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 141-7217; Valstybės žinios. 2011, Nr. 33.

45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas Nr. 13/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (1999 m. gegužės 18 d. redakcija) 67 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 3-93; Valstybės žinios. 2011, Nr. 33.

46. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Teismų praktika Nr. 31, 2009.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis c. b. R. L., V. L. v. Z. S. ir kt. Nr. 3K-3-764/2003, kat. 39.2.2, 39.9.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. R. B. v. Vilniaus universiteto Santariškių klinikos Nr. 3K-3-556/2005, kat. 44.5.2.15.

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų ligoninė“, UAB „Lenauda“ Nr. 3K-3-623/2005, kat. 21.4.1.1; 24.1; 44.2.4.1; 44.8; 45.4; 55; 69; 114.4.

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 21 d.

nutartis c. b. JAV įmonė Autodesk Inc v. UAB „Arginta“ Nr. 3K-3-422/2006, kat. 84, 88.

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų ligoninė“ Nr. 3K-3-280/2007, kat. 45.4; 93.2.22.

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis c. b. L. B., I. V., I. Z. A. v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, UAB „Telšių šilumos tinklai“ Nr. 3K-7-345/2007, kat. 44.2.4.1; 114.8.2; Teismų praktika 29.

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis c. b. AB „If draudimas“ v. UAB „Kluonas“ Nr. 3K-3-580/2007, kat. 42.2.2; 73.1; 73.2.5.8; 114.4; 121.13.

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis c. b. A. G. v. Lietuvos Respublikos valstybė Nr. 3K-3-183/2008, kat. 24.2; 26.6; 44.2.4.1; 44.2.4.2; 44.5.2; 94.5; 113.9.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 9 d. nutartis c. b. UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“ Nr. 3K-3-322/2008, kat. 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1,

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis c. b. L. K. ir V. K. v. AB „Lietuvos geležinkeliai“ Nr. 3K-3-476/2008, kat. 16.2.1 (S).

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Nr. 3K-3-583/2008, kat. 21.4.1.1; 21.6; 41; 45.4; 69.

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis c. b. AB „If draudimas“ v. Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Statybinių konstrukcijų laboratorija“ Nr. 3K-3-252/2009 kat. 69; 93.2.4; 120 (S).

59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 31 d. nutartis c. b. UAB „Technologinių paslaugų sprendimai“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos, Nr. 3K-3-323/2009, kat. 45.4 (S)

60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 8 d. nutartis c. b. AB „If draudimas“ v. Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Statybinių konstrukcijų laboratorija“ Nr. 3K-3-252/2009 kat. 69; 93.2.4; 120 (S).

61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. UAB „Pireka“ v. UAB „Neringos vanduo“ Nr. 3K-3-425/2010, kat. 45.4. (S).

62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 8 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-320/2011, kat. 45.4; 69.

63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d.

nutartis c. b. UAB „Požeminiai darbai“, Stulz–Wasser und Prozestechnik GmbH v. Utenos rajono savivaldybės administracija, UAB „Arginta“, Kruger A/S, UAB „Utenos vandenys“ Nr. 3K-3-407/2011, kat. 45.4. (S).

64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 3K-3-506/2011, kat. 44.2.2; 44.2.4; 69; 114.11.

65. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 2 d. nutartis c. b. UAB „Litesko“ v. VšĮ „Biržų ligoninė“, UAB „Lenauda“ Nr. 2A–179/2005, kat. 69.

66. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. sausio 18 d. nutartis c. b. UAB "TELE 2" v. AB „Lietuvos dujos" Nr. 2A-34/2008, kat. 69.

67. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 12 d. nutartis c. b. UAB „Labostera“ v. VšĮ „Kauno Raudonojo Kryžiaus klinikinė ligoninė“ Nr. 2A-200/2008, kat. 69, 121.20 (S).

68. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio miestprojektas“ v. Panevėžio miesto savivaldybės administracija Nr. 2A-591/2009, kat. 45.4 (S).

69. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio miestprojektas“ v. Jonavos rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-249/2010, kat. 52.4.

70. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 8 d. sprendimas c. b. UAB „Viržis“ v. s. Lietuvos kariuomenė, UAB „Samsonas“ Nr. 2A-42/2010, kat. 45.4 (S).

71. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis c. b. Microsoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Corel Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB „Archivalda“ Nr. 2A-337/2010, kat. 84.

72. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugpjūčio 30 d. nutartis c. b. UAB „Smulkus urmas“ v. Plungės rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-536/2010, kat. 69.

73. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 7 d. nutartis c. b. UAB „Panevėžio statybos trestas“ v. s. Panevėžio apskrities viršininko administracija Nr. 2A-793/2010, kat. 69, 114.11.

74. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis c. b. UAB „Labtarna“ v. Trakų rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1174/2010, kat. 45.4. (S).

75. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. UAB „Ecovita“ v. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra Nr. 2A-591/2011, kat. 69, 44.2.4.

76. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis c. b. UAB „Gameda“ v. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos Nr. 2A-1042/2011, kat. 45.4. (S).

77. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis c. b. UAB

- „Sviremsta“ v. Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija Nr. 2A-1711/2011, kat. 44.2., 69.
78. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 20 d. sprendimas c. b. UAB „Merko statyba“ v. VĮ „Vidaus vandens kelių direkcija“ Nr. 2-595-510/2008, kat. 36.3; 69; 44.2.4.1; 113.1
79. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. birželio 19 d. sprendimas byloje Gesellschaft für Abfallentsorgung – Technik GmbH (GAT) v. Österreichische Autobahnen und Schnellstrassen AG (ÖSAG), C-315/01, ECR I-06351.
80. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Grossmann Air Service, Bedarfsluftfahrtunternehmen GmbH Co. KG v. Republik Österreich C-230/02, ECR I-01829.
81. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. spalio 14 d. sprendimas byloje Komisija v. Portugaliją C-275/03. Oficialusis leidinys C 300 , 2004/12/04.
82. Europos Teisingumo Teismo 2005 m. sausio 11 d. sprendimas byloje Stadt Halle ir RPL Recyclingpark Lochau GmbH v. Arbeitsgemeinschaft Thermische Restabfall- und Energieverwertungsanlage TREA Leuna C-26/03, ECR I- 00001.
83. Europos Teisingumo Teismo 2010 m. rugsėjo 30 d. sprendimas Stadt Graz v. Strabag AG, Teerag-Asdag AG, Bauunternehmung Granit GesmbH C-314/09. Oficialus leidinys C 317, 2010/11/20.
84. Europos Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje Symvoulio Apochetefseon Lefkosias v. Anatheoritiki Archi Prosforon C-570/08. Oficialus leidinys C 346, 2010/12/18.
85. Europos Teisingumo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Combinatie Spijker Infrabouw-De Jonge Konstruktie, van Spijker Infrabouw BV, de Jonge Konstruktie BV v. Provincie Drenthe, C-568/08, Oficialus leidinys C 55, 2011/2/19.
86. Europos Bendrijų Pirmosios Instancijos Teismo 1998 m. spalio 29 d. sprendimas byloje TEAM v. Komisija T-13/96, II-04073.
87. Europos Bendrijų Pirmosios Instancijos Teismo 2005 m. kovo 17 d. sprendimas byloje AFCon Management Consultants ir kt. v. Europos Bendrijų komisija T-160/03, II-00981.
88. Pirmosios instancijos teismo 2008 m. gegužės 14 d. nutartis byloje Icuna.Com SCRL v. Europos Parlamentą T-383/06 ir T-71/07, II-00727.
89. Pirmosios instancijos teismo pirmininko 2004 m. liepos 27 d. nutartis byloje TQ3 Travel Solutions Belgium SA v. Europos Bendrijų Komisiją T-148/04 R, II-03027.
90. Generalinio advokato Pedro Cruz Villalón 2010 m. rugsėjo 14 d. išvada byloje Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Konstruktie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Konstruktie BV v. Provincie Drenthe C-568/08.

91. 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimas Forlaget Magnus A/S v. Told-og Skattestyrelsen.

92. Harmon CFEM Facades (UK) Ltd. v. The Corporate Officer of the House of Commons, [2002], 2L.G.L.R. 372

Interneto tinklalapiai

93. Europos Sąjungos valstybių narių Viešųjų pirkimų įstatymai, SIGMA oficialus puslapis, paskelbtas internete adresu http://www.sigmaweb.org/document/30/0,3343,en_33638100_33693506_35029086_1_1_1_1,00.htm, prisijungimo laikas: 2011-11-29).

94. Oficialūs patvirtintų tiekėjų sąrašai internetiniu adresu <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/opts.pdf> (prisijungimo laikas: 2011-11-20).

95. Pranzūcijos civilinis kodeksas <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006438819> (prisijungimo laikas: 2011-11-29)

96. Viešųjų pirkimų tarnybos 2010 metų veiklos ataskaita (paskelbtas internete adresu www.vpt.lt/admin/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf laikas: 2011-05-15).

97. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacinis biuletenis N. 1 (22) (paskelbtas internete adresu www.vpt.lt/admin/uploaded/IB1.pdf laikas: 2011-05-15).

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikoje viešųjų pirkimų teisiniai santykiai pradėti reglamentuoti tik nuo 1992 m., todėl Lietuvos Respublikos patirtis šioje srityje yra palyginti nedidelė. Vykdamas viešuosius pirkimus pasitaiko atvejų, kai yra pažeidžiamos viešojo pirkimo procedūros, tiekėjų teisės, teisėti interesai bei padaroma žala. Teisė reikalauti patirtos žalos atlyginimo yra viena iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos įtvirtintų pagrindinių žmogaus teisių, kurios įgyvendinimas turi būti reglamentuojamas žemesniais teisinės galios aktais. Taigi tiekėjui turi būti užtikrinta galimybė reikalauti patirtos žalos atlyginimo.

Šiame darbe analizuojama tiekėjo teisė reikalauti žalos atlyginimo dėl perkančiosios organizacijos priimtų sprendimų, ir nėra nagrinėjami tiekėjo ir kitų tiekėjų teisiniai santykiai bei perkančiosios organizacijos galimybė reikalauti patirtos žalos atlyginimo iš tiekėjo. Šio darbo tikslas – atskleisti teisės į žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinio reglamentavimo raidą, išanalizuoti dabartinį žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinį reglamentavimą, išnagrinėti generalinio delikto taikymo galimybes, visapusiškai analizuojant civilinės atsakomybės sąlygas viešuosiuose pirkimuose, apibendrinti Lietuvos teismų ir Europos Teisingumo Teismo praktiką.

Darbe aptariama tiekėjo teisės reikalauti žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose teisinio reglamentavimo raida bei analizuojamas dabartinis VPĮ 96 straipsnyje įtvirtintas teisinis reglamentavimas. Siekiant išsamios žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose instituto analizės, darbe aptariama kiekviena generaliniui deliktui būdinga civilinės atsakomybės sąlyga: kaltė, neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys tarp padarytos žalos ir neteisėtų veiksmų, žala, pateikiama Lietuvos Respublikos teismų ir Europos Teisingumo Teismo praktika.

SUMMARY

The legal public procurement relationship was started to regulate on 1992 in the Republic of Lithuania, so the Republic's of Lithuania experience is relatively small in this field. Implementing public procurement procedures there are cases, then there are breaches of public procurement procedures, supplier rights and his legitimate interests and the supplier suffers the damage. The right to claim suffered damages is one of the Constitution of the Republic of Lithuania enshrined fundamental human rights and its implementation should be regulated by acts of lower legal power. So the supplier must be able to claim damages harmed by an infringement.

There is analyzed the supplier's right to claim damages caused by contracting authority's decisions in this study. There are not analyzed the legal relations between the supplier and other suppliers and the contracting authority's possibility to claim the damages from the supplier. The purpose of this study is to disclose the development of legal regulation of the right for the compensation suffered damages in the area of public procurement, to analyze the current legal regulation of the compensation of suffered damages in public procurement framework, to examine the general delict's applicability comprehensive analysing the conditions of civil liability in the public procurement and to summarize the practice of Courts of the Republic of Lithuania and the European Court of Justice.

There is discussed the legal framework development of supplier's right to claim damages because of the infringement of the public procurement rules and analyzed the current article 96 of the Law of Public procurement of the Republic of Lithuania. In order to comprehensive examination of the institute of damages in public procurement there is characterized each civil liability clause typical for general delict: the fault, the illegal actions, the causal link between the illegal actions and the claimed damages, the damages. Also there is presented the practice of Courts of the Republic of Lithuania and the European Court of Justice.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1 Teisės į žalos atlyginimą viešuosiuose pirkimuose anketa

1. Ar Jūsų įmonė yra dalyvavusi viešojo pirkimo procedūroje?

- Taip, yra.
- Ne, nėra, tačiau žadame dalyvauti ateityje.
- Ne, nėra ir ateityje nežadame dalyvauti.

2. Ar, Jūsų nuomone, vykdant viešųjų pirkimų procedūrą, buvo pažeistos ūsų, kaip viešųjų pirkimų konkurso dalyvio, teisės ir teisėti interesai ir dėl to Jūs patyrėte žalą (nuostolių)?

- Taip, manau, kad buvo pažeistos mano teisės ir teisėti interesai ir dėl pažeidimo aš patyriau žalą (nuostolių).
- Taip, manau, kad buvo pažeistos mano teisės ir teisėti interesai, tačiau dėl pažeidimų aš žalos (nuostolių) nepatyriau.
- Ne, manau, kad mano teisės ir teisėti interesai nebuvo pažeisti.

3. Jei, Jūs manote, kad buvo pažeistos Jūsų kaip viešojo pirkimo konkurso dalyvio teisės ir teisėti interesai ir dėl to Jūs patyrėte žalos (nuostolių), tai ar kreipėtės į teismą dėl patirtos žalos (nuostolių) atlyginimo?

- Taip, kreipiausi ir man buvo priteista visa patirta žala (nuostoliai) .
- Taip, kreipiausi ir man buvo priteista iš dalies patirta žala (nuostoliai).
- Taip, kreipiausi, tačiau man nebuvo priteista patirta žala (nuostoliai).
- Ne, nesikreipiau, nes nemanau, kad man būtų priteista patirta žala (nuostoliai).
- Kita

4. Ar manote, kad šiuo metu galiojantis Viešųjų pirkimų įstatymo 96 straipsnis yra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas?

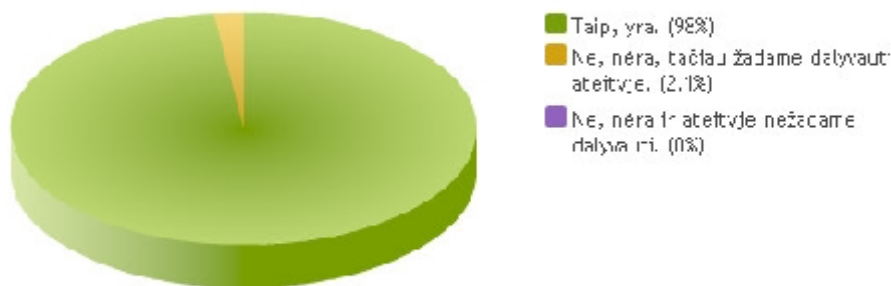
Viešųjų pirkimų įstatymo „96 straipsnis. Žalos atlyginimas 1. Teismas tenkina tiekėjo reikalavimą tik dėl žalos atlyginimo, jeigu pirkimo sutartis jau sudaryta, o perkančioji organizacija pirkimo procedūros metu laikėsi šio įstatymo 18 straipsnio 1 ir 9 dalių, 32 straipsnio 7 dalies, 39 straipsnio 7 dalies, 41 straipsnio 1 dalies, 94 straipsnio, 941 straipsnio 2 dalies, 95

straipsnio 2 dalies, 951 straipsnio 1–4 dalių, 952 straipsnio reikalavimų. 2. Kai reikalaujama atlyginti žalą, kuri yra tokio pat dydžio kaip pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo pirkimo procedūroje išlaidos, žalos atlyginimo reikalaujantis tiekėjas turi įrodyti žalos dydį, taip pat kad buvo pažeisti šio įstatymo reikalavimai ir kad dėl šio pažeidimo jis neteko galimybės sudaryti pirkimo sutartį.“

- Taip, aš manau, kad jis yra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas.
- Ne, aš manau, kad jis nėra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas.
- Kita

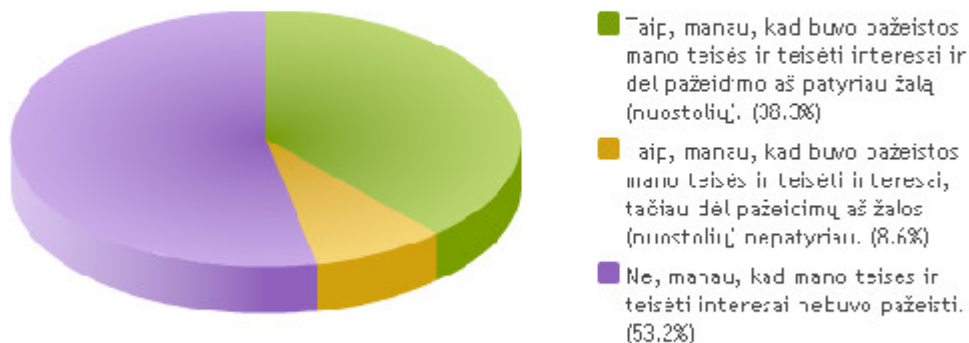
Paveikslėlis 1. Tiekėjų dalyvavimas viešojo pirkimo konkurse

Ar Jūsų įmonė yra dalyvavusi viešojo pirkimo procedūroje?

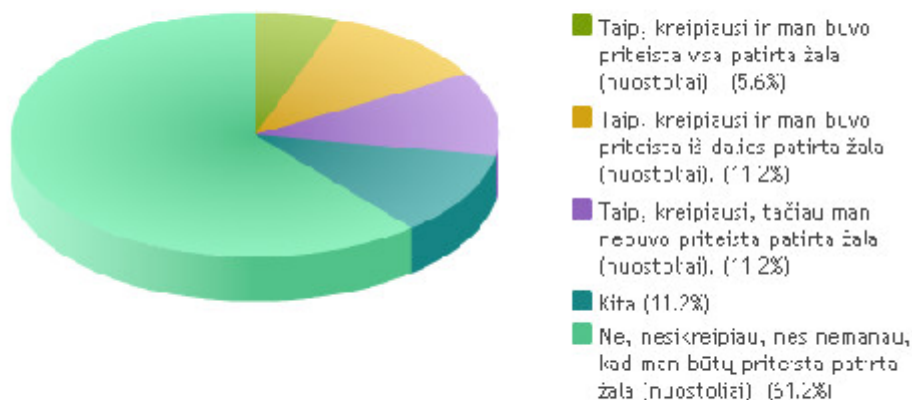
Paveikslėlis 2. Tiekėjų nuomonė dėl jų teisių ir teisėtų interesų pažeidimo viešųjų pirkimų procedūros metu

Ar, Jūsų nuomone, vykdant viešųjų pirkimų procedūrą, buvo pažeistos Jūsų, kaip viešųjų pirkimų konkurso dalyvio, teisės ir teisėti interesai ir dėl to Jūs patyrėte žalą (nuostolių)?

Paveikslėlis 3. Tiekėjų kreipimasis į teismą dėl nuostolių atlyginimo

Jei Jūs manote, kad buvo pažeistos Jūsų, kaip viešojo pirkimo konkurso dalyvio, teisės ir teisėti interesai ir dėl to Jus patyrėte žalos (nuostolių), tai ar kreipėtės į teismą dėl patirtos žalos (nuostolių) atlyginimo?

Paveikslėlis 4. Tiekėjų nuomonė dėl dabartinio tesinio žalos atlyginimo viešuosiuose pirkimuose reguliavimo

Ar manote, kad šiuo metu galiojantis Viešųjų pirkimų įstatymo 96 straipsnis yra aiškus, lengvai suprantamas ir logiškas?

